

Faculteit Rechtsgeleerdheid
Afdeling Strafrecht, strafvordering en criminologie
Richting Jongeren, delinquentie en preventie

KATHOLIEKE
UNIVERSITEIT
LEUVEN

Positie/ bevoegdheid van de animator in het jeugdwerk over de omgang met vertrouwelijke informatie

Geertrui Van Herbruggen
Verhandeling aangeboden tot
het behalen van de graad van
licentiaat in de
criminologische wetenschappen

Promotor: Prof. Dr. J. Put.
Corrector: G. Deboutte

academiejaar 2004- 2005

Faculteit Rechtsgeleerdheid

Afdeling Strafrecht, strafvordering en criminologie

Richting Jongeren, delinquentie en preventie

Positie/ bevoegdheid van de animator in het jeugdwerk
over de omgang met vertrouwelijke informatie

Geertrui Van Herbruggen
Verhandeling aangeboden tot
het behalen van de graad van
licentiaat in de
criminologische wetenschappen

Promotor: Prof. Dr. J. Put.

Corrector: G. Deboutte

academiejaar 2004- 2005

Samenvatting

Deze licentiaatsverhandeling beschrijft de bevoegdheid en de positie van animatoren in het jeugdwerk. Het gaat meer bepaald over hun omgang met vertrouwelijke informatie die ze vernemen over de kinderen of jongeren waarmee ze werken.

De eerste hoofdstukken verduidelijken de kernbegrippen van de probleemstelling: “de animator in het jeugdwerk” en “vertrouwelijke informatie”. Vervolgens wordt het praktijkonderzoek dat in functie van deze thesis is uitgevoerd, beschreven. Daarvoor zijn zes professionele en zes vrijwillige animatoren in het jeugdwerk bevroegd over hun concrete reactie bij confrontatie met informatie over mishandeling, vandalisme, drugs of suïcidaal gedrag. Hoofdstuk vier werpt een blik op de relevante wetgeving hieromtrent. Het gaat hierbij concreet om discretieplicht, beroepsgeheim, aangifteplicht en schuldig hulpverzuim. Tot slot wordt het praktijkgedrag van de animatoren vergeleken met de in Vlaanderen geldende rechtsregels.

Het handelen van de animatoren blijkt niet steeds in overeenstemming met de wetgeving. Vooral aan de aangifteplicht en aan het inroepen van politionele hulp wordt verzuimd. Bovendien heerst er bij de professionele animatoren onduidelijkheid over het al dan niet hebben van een beroepsgeheim. De vrijwillige animatoren zijn niet door een discretieplicht gebonden.

Op basis van de bevindingen uit die vergelijking worden een aantal aanbevelingen geformuleerd aan de animatoren, aan de organisaties of verenigingen waarin ze actief zijn en aan de wetgever. De algemene trend die kan worden vastgesteld, is de “nood aan duidelijkheid”; voor de animatoren, voor de jeugdwerkorganisaties en voor de wetgever, maar ook voor de kinderen en jongeren die van het jeugdwerk genieten.

Woord van dank

Zonder mijn eigen ervaringen in het jeugdwerk, was het idee voor deze thesis nooit ontstaan. Een woord van dank voor alle mensen die mij de kans gaven die ervaringen op te doen is hier na al die jaren zeker op zijn plaats. Een bijzonder woord van dank wil ik daarbij richten aan alle mensen van jeugdatelier De Snippers, waar ik vele uren en dagen heb gesleten en waar ik als kind en als animator mijn eerste stappen in het jeugdwerk heb gezet.

Zonder mijn eigen doorzettingsvermogen, was er van een tweede studie weinig terechtgekomen. Dat doorzettingsvermogen zorgde ervoor dat er weinig momenten waren waarop de overweging ermee te stoppen en te gaan werken effectief in mijn hoofd speelde. Het werd gevoed door alle mensen die achter mij stonden, die mij steunden, financieel, maar vooral moreel. Een woord van dank daarom voor mijn vrienden- medestudenten, de duivelse bende, het Antwerpse prachteam, maar vooral voor Wouter, Babs en vake en moeke.

Mijn thesis was nooit geworden wat ze nu is, zonder mijn promotor. Professor Put, bedankt om mij te sturen en om de goede richting aan te geven als ik weer teveel was afgeweken van de juridische invalshoek.

Geertrui

Inhoudstafel

Samenvatting.....	I
Woord van dank.....	II
Inhoudstafel.....	III
Lijst van afkortingen.....	IV
Lijst van bijlagen.....	V
INLEIDING.....	1
1 DE ANIMATOR IN HET JEUGDWERK.....	3
1.1 INLEIDING.....	3
1.2 HET JEUGDWERK.....	3
1.2.1 Plaatselijk jeugdwerk.....	5
1.2.2 Provinciaal jeugdwerk.....	5
1.2.3 Landelijk jeugdwerk.....	6
1.3 TAAK VAN HET JEUGDWERK.....	6
1.4 DE ANIMATOR IN HET JEUGDWERK.....	7
1.4.1 De professionele animator.....	8
1.4.2 De vrijwillige animator.....	8
1.5 BESLUIT.....	9
2 VERTROUWELIJKE INFORMATIE.....	11
2.1 INLEIDING.....	11
2.2 VERTROUWELIJKE INFORMATIE.....	11
2.3 VORMEN VAN VERTROUWELIJKE INFORMATIE.....	12
2.3.1 Mishandeling (seksueel, psychisch en fysisch).....	12
2.3.1.1 Seksueel misbruik van kinderen.....	13
2.3.1.2 Fysieke kindermishandeling.....	14
2.3.1.3 Emotioneel- affectieve verwaarlozing en mishandeling.....	14
2.3.2 Vandalisme.....	15
2.3.3 Drugs.....	16
2.3.4 Suïcidaal gedrag.....	17
2.4 BESLUIT.....	18
3 PRAKTIJKONDERZOEK.....	19
3.1 INLEIDING.....	19
3.2 BESCHRIJVING ONDERZOEK.....	20
3.3 RESULTATEN ONDERZOEK.....	23
3.3.1 Achtergrondinformatie.....	23
3.3.2 Relatie kind- animator.....	24
3.3.3 Omgang met vertrouwelijke informatie.....	25
3.3.3.1 Drugs.....	27
3.3.3.2 Vandalisme.....	28
3.3.3.3 Mishandeling.....	30
3.3.3.4 Suïcidaal gedrag.....	32
3.4 BESLUIT.....	33
4 JURIDISCH KADER.....	34
4.1 INLEIDING.....	34
4.2 VERANTWOORDING KEUZE RECHTSREGELS.....	35

4.3	RELEVANTE RECHTSREGELS	35
4.3.1	<i>Discretieplicht</i>	35
4.3.1.1	Voorbeelden van discretieplicht	36
4.3.2	<i>Beroepsgeheim</i>	37
4.3.2.1	Professionele animatoren	38
4.3.2.2	Vrijwillige animatoren	40
4.3.2.3	Consequenties van beroepsgeheim	40
4.3.3	<i>Aangifteplicht</i>	44
4.3.4	<i>Schuldig hulpverzuim</i>	45
4.4	BESLUIT	46
5	TOETSING PRAKTIJK AAN THEORIE	48
5.1	INLEIDING	48
5.2	DISCRETIEPLICHT	48
5.2.1	<i>De professionele animatoren</i>	49
5.2.2	<i>De vrijwillige animatoren</i>	49
5.3	BEROEPSGEHEIM	50
5.3.1	<i>De professionele animatoren</i>	50
5.3.2	<i>De vrijwillige animatoren</i>	51
5.4	AANGIFTEPLICHT	52
5.4.1	<i>De professionele animatoren</i>	52
5.4.2	<i>De vrijwillige animatoren</i>	53
5.5	SCHULDIG VERZUIM	54
5.5.1	<i>Psychische hulp</i>	54
5.5.1.1	De professionele animatoren	54
5.5.1.2	De vrijwillige animatoren	54
5.5.2	<i>Politionele hulp</i>	55
5.5.2.1	De professionele animatoren	55
5.5.2.2	De vrijwillige animatoren	55
5.6	BESLUIT	55
5.7	HOE KAN DIT WORDEN GEÏNTERPRETEERD?	57
5.8	BESLUIT EN AANBEVELINGEN	58
5.8.1	<i>Besluit</i>	58
5.8.2	<i>Aanbevelingen</i>	58
5.8.2.1	Aanbevelingen aan animatoren in het jeugdwerk	58
5.8.2.2	Aanbevelingen aan jeugdwerkorganisaties	59
5.8.2.3	Aanbevelingen aan de wetgever	60
	BIBLIOGRAFIE	62
	BIJLAGEN	67

Lijst met afkortingen

ADHD= Attention: Deficit Hyperactivity Disorder

AKABE= Anders Kan Best

Art.= artikel

CLB= Centrum Leerlingen Begeleiding

JRK= Jeugd Rode Kruis

KLJ= Katholieke Landelijke Jeugd

KSA= Katholieke Studenten Actie

KSJ= Katholieke Studerende Jeugd

LSD= Lysergine demethyl amide

NIS= Nationaal Instituut voor de Statistiek

PC Antwerpen= Provinciaal Comité voor de provincie Antwerpen

PCS= politieke criminaliteitsstatistieken

SOA= seksueel overdraagbare aandoeningen

Sv.= wetboek voor strafvordering

Sw.= strafwetboek

VK= vertrouwenscentrum kindermishandeling

VKSJ= Vrouwelijke Katholieke Studerende Jeugd

VVKSM= Vlaams Verbond van Katholieke Scouts en Meisjesgidsen

XTC= ecstasy

Lijst met bijlagen

bijlage 1

vragenlijst voor vrijwillige animatoren in het jeugdwerk

bijlage 2

vragenlijst voor professionele animatoren in het jeugdwerk

Inleiding

dagboekfragment van een animator in het jeugdwerk

Tijdens een douchemoment zag ik brandwonden op Vanessa's billen. Het waren mooie ronde vlekken; onnatuurlijk ronde vlekken, als van een uitgeduwde sigaret. Ik ging er niet op in.'s Avonds op de teamvergadering deelde ik mijn waarnemingen en vermoedens met de andere animatoren. We wisten niet wat we moesten doen; we spraken af er niet tegen haar over te praten, maar wel te luisteren als ze iets wou vertellen.

Met het hele team besloten we de verantwoordelijken van de organisatie waarvoor we werkten in te lichten van de feiten. De organisatie was een vzw die zich inzet voor mensen zonder papieren in ons land. Zij beloofden ons de situatie op te volgen en ervoor te zorgen dat Vanessa hulp kreeg.

Een jaar later begeleidde ik voor dezelfde organisatie, met deels dezelfde kinderen, weer een kamp. Vanessa was erbij. Tot mijn vreugde waren er nergens op haar lichaam tekenen van fysieke mishandeling te bespeuren. Ik dacht dat de mensen van de organisatie hun belofte waren nagekomen.

Na enkele dagen organiseerden we een grote show waarin alle kinderen de mogelijkheid kregen iets te tonen op het podium. Vanessa zou buikdansen, typisch voor de streek van haar afkomst. We hadden ook mensen van de organisatie uitgenodigd om te komen kijken. Toen Vanessa van achter de coulissen die mensen zag, begon ze te krijsen. Ze wilde niet meer dansen. Elke toenadering van onze kant resulteerde in slagen en schoppen.

Achteraf bleek de mishandeling alles behalve afgenomen in het afgelopen jaar maar wel veranderd. Vanessa werd regelmatig door iemand van de organisatie verplicht naakt voor hem te dansen, om vervolgens door hem verkracht te worden. Soms waren er ook andere mannen bij...

Dit is maar één voorval uit een hele reeks. Als animator voelde ik me bij al die situaties machteloos. Noch ik, noch mijn medebegeleiding wist wat te doen.

Op basis van die ervaringen ben ik geïnteresseerd geraakt in de rechten en plichten van de animator in het jeugdwerk voor de omgang met situaties die op of over de grens van het wettelijk toelaatbare liggen. Die situaties zijn de aanleiding tot de probleemstelling van deze licentiaatsverhandeling. Ze vormen het uitgangspunt van een zoektocht naar het handelen van

animatoren in de praktijk en naar de wetgeving die dit handelen reguleert en hun rechtspositie bepaalt. Dit is samengebracht in de vraag: “Gaan animatoren in het jeugdwerk in de praktijk met vertrouwelijke informatie om zoals de wet hen voorschrijft?” Op basis daarvan is een beschrijvend onderzoek opgezet. Het doel van dit onderzoek en van deze thesis is: duidelijkheid brengen over de praktijk en over de wettelijke situatie, hiaten in de aansluiting tussen beide ontdekken en op basis daarvan aanbevelingen formuleren.

In deze verhandeling wordt de Vlaamse situatie weergegeven. Jeugdwerk is in België een gemeenschapsbevoegdheid. Daardoor verschilt de wettelijke regeling in Vlaanderen van die in Wallonië en die verschilt op haar beurt van die van de buurlanden. Dit heeft tot gevolg dat vergelijken moeilijk en omslachtig wordt. De wetgeving die wordt aangehaald is de wetgeving zoals ze op 30 april 2005 van kracht was. Aanpassingen in de wetgeving die nadien zijn gebeurd, zijn niet in deze verhandeling opgenomen.

Aan de basis van deze verhandeling ligt een beperkte literatuurstudie. De reden hiervoor is dat over dit specifieke onderwerp weinig literatuur te vinden is. Daardoor wordt vaak naar dezelfde werken of dezelfde auteurs verwezen.

Om een antwoord te kunnen bieden op de vraag of animatoren in het jeugdwerk in praktijk met vertrouwelijke informatie omgaan zoals de wet hen voorschrijft, komen in dit werk verschillende thema 's aan bod.

Eerst wordt ingegaan op het jeugdwerk in Vlaanderen, de taak van het jeugdwerk en de animator in het jeugdwerk. Daarop volgt een begripsomschrijving van vertrouwelijke informatie. Mishandeling, vandalisme, drugs en suïcidaal gedrag worden besproken als voorbeelden van vertrouwelijke informatie, op of over de grens van het wettelijk toelaatbare, waarmee animatoren geconfronteerd kunnen worden.

Vervolgens wordt de overgang gemaakt naar de praktijk met de beschrijving en rapportage van het onderzoek naar het gedrag van animatoren. In het vierde hoofdstuk worden de relevante rechtsregels voor de omgang met vertrouwelijke informatie door animatoren in het jeugdwerk uiteen gezet. De focus ligt op discretieplicht, beroepsgeheim, aangifteplicht en schuldig hulpverzuim.

Tot slot volgt een confrontatie van de praktijk met de wetgeving. In dit laatste hoofdstuk wordt nagegaan of animatoren in praktijk handelen naar hun wettelijke rechten en plichten. Op basis van de vaststellingen uit die vergelijking, worden aanbevelingen gedaan.

1 De animator in het jeugdwerk

1.1 Inleiding

Het bespreken van de bevoegdheden van de animator in het jeugdwerk, vereist dat eerst “de animator in het jeugdwerk” wordt uitgeklaard. Om tot een begripsomschrijving van de animator in het jeugdwerk te komen, is het nodig eerst het begrip “jeugdwerk” en de taak van het jeugdwerk te bespreken. Vervolgens wordt ingegaan op het begrip “animator in het jeugdwerk”. Daarbij wordt een opsplitsing gemaakt tussen professionele en vrijwillige animatoren in het jeugdwerk.

1.2 Het jeugdwerk

Jeugdwerk is een relatief recent verschijnsel. Het ontstaan ervan is niet los te koppelen van de maatschappelijke evolutie. Vroeger moesten jongeren na hun kleutertijd onmiddellijk

meedraaien in het productieproces (bijvoorbeeld helpen op het land of in de fabriek werken¹) of meehelpen in het huishouden (bijvoorbeeld zorgen voor jongere broers en zussen terwijl de ouders in de zaak werken). Er bleef geen vrije tijd over om echt jong en jeugdig te zijn, er was geen periode tussen de kindertijd en de volwassenheid; er was geen jeugdperiode. Pas bij de invoering van de leerplicht, ontstond hier ruimte voor. Stap voor stap groeide dan ook de nood aan een bezigheid voor de jeugd, aan een apart jeugdwerk.²

Van Dale³ definieert jeugdwerk als: *het vormings- en cultureel werk voor de jeugd buiten schoolverband*. In het decreet van 14 februari 2003 betreffende gemeentelijk, intergemeentelijk en provinciaal jeugdwerkbeleid, wordt jeugdwerk gedefinieerd als: *groepsgericht sociaal- cultureel werk op basis van niet- commerciële doelen voor of door de jeugd, die daaraan deelneemt op vrijwillige basis, in de sfeer van de vrije tijd, onder educatieve begeleiding en georganiseerd door particuliere jeugdverenigingen, of door gemeentelijke of provinciale openbare besturen*.⁴ Het initiatief tot jeugdwerk kan privé, maar ook door het openbaar bestuur (bijvoorbeeld de gemeente) worden genomen. Jeugdwerk moet, volgens het bovenvermelde decreet, een bijdrage leveren om de kwaliteit van de samenleving te verbeteren, wil het aanspraak kunnen maken op subsidies. Daartoe gebruikt het: spel, ontmoeting, vorming, creativiteit, ...

Jeugdwerk kan verschillende vormen aannemen: jeugdbeweging (Chiro, VVKSM,...), jongerenbeweging (KLJ, ABVV jongeren,...), politieke jongerenbeweging (jongsocialisten,...), gemeentelijke speelpleinwerking, jeugdhuis, initiatief voor amateuristische kunstbeoefening, jeugdhobbyclub, jeugdatelier, jeugdmuziekatelier, initiatief voor kansarme jeugd, studentenbeweging, initiatief voor laaggeschoolde jongeren, ...

Anno 2005 zijn er in Vlaanderen drie verschillende territoriale niveaus waarop jeugdwerk zich kan ontplooiën; plaatselijk jeugdwerk, provinciaal jeugdwerk en landelijk jeugdwerk.⁵

¹ S. CONINCKX, *Daens*, Universal, 1992.

² L. VOS, "Katholieke jeugdbewegingen in Vlaanderen: ontstaan en evolutie" in Bral. L. (ed.), *jeugdbeweging vandaag*, s.l., 1987, 3-16.

³ P. VAN STERKENBURG, *Van Dale woordenboek hedendaags Nederlands*, Utrecht, Van Dale Lexicografie, 2004, 653.

⁴ Art. 2 Decr. VL. Gem. 14 februari 2003 houdende de ondersteuning en de stimulering van het gemeentelijk, intergemeentelijk en provinciaal jeugdwerkbeleid, B.S. 24 maart 2003.

⁵ G. REDIG, *Jeugdwerkbeleid in de Vlaamse Gemeenschap; Een algemene situering van het beleid van de Vlaamse Gemeenschap, de provinciebesturen en de gemeentebesturen ten aanzien van het jeugdwerk*, s.l., Vereniging Vlaamse Jeugddiensten en- consulenten vzw, 1999, 9-11.

1.2.1 Plaatselijk jeugdwerk

Plaatselijk jeugdwerk omvat het jeugdwerk dat zich hoofdzakelijk binnen één gemeente ontwikkelt, het intergemeentelijk jeugdwerk dat voor een representatief aantal kinderen en jongeren uit een beperkt aantal aangrenzende gemeenten wordt opgezet en het lokale jeugdwerk met bovenlokale uitstraling waarvan de belangen het gemeentelijk niveau te boven gaan en toch de belangen van de gehele Vlaamse gemeenschap niet zodanig raken dat een Vlaamse beslissingsbevoegdheid wenselijk is. Een voorbeeld hiervan is het Antwerpse project Pleinontwikkeling. Dit zorgt voor een animatie aanbod voor kinderen op de pleinen in Antwerpse herwaarderingsgebieden.⁶

Jeugdwerk is voor een gemeente belangrijk. Het beschikbare aanbod ervan bepaalt immers mee het kindvriendelijke imago van de gemeente. De gemeente moet het plaatselijke jeugdwerk ondersteunen. Dit kan op verschillende manieren gebeuren: financieel (door directe subsidiëring), materieel/ logistiek (door indirecte subsidiëring of door kortingen op allerlei diensten) of door een agogische begeleiding aan te bieden.⁷

Het gemeentelijk jeugd(werk)beleid in Vlaanderen heeft drie hoofdfuncties.⁸ Ten eerste is er het vrijetijdsbeleid voor alle kinderen en jongeren. Dit omvat het voorbereiden, onderhouden en uitvoeren van het jeugdwerkbeleidsplan, maar ook het vertegenwoordigen van de vrijetijdsbelangen van kinderen en jongeren in andere sectoren. Ten tweede moet inspraak worden begeleid, ondersteund en georganiseerd. Dit kan gebeuren door het begeleiden en ondersteunen van inspraakstructuren zoals de jeugdraad, maar het kan ook door projectmatig inspraak te organiseren. Tenslotte dient het gemeentelijk jeugd(werk)beleid een hefboom te zijn voor een integraal en geïntegreerd jeugdbeleid. Het finale doel waar de gemeentelijke jeugddienst naartoe moet werken is welzijn.

1.2.2 Provinciaal jeugdwerk

Tot het provinciaal jeugdwerk behoren de regionale of provinciale afdelingen van de landelijke jeugdorganisaties alsook de jeugdwerkinitiatieven met een provinciaal bereik. Om de werking van de verschillende niveaus te vereenvoudigen, is het noodzakelijk dat er duidelijke grenzen worden getrokken tussen de gemeentelijke verantwoordelijkheid en de

⁶ zie hoofdstuk 3, p. 23.

⁷ G. REDIG, *Jeugdwerkbeleid in de Vlaamse Gemeenschap: Een algemene situering van het beleid van de Vlaamse Gemeenschap, de provinciebesturen en de gemeentebesturen ten aanzien van het jeugdwerk, s.l., V.V.J., 1999.* 26.

⁸ G. REDIG, *o.c.*, 25.

provinciale verantwoordelijkheid voor het jeugdbeleid. Elke provincie kan eigen accenten leggen in het jeugdbeleid, maar daarbinnen moet het wel zijn banden met het gemeentelijke jeugdwerkbeleid en de lokale actoren behouden. Een voorbeeld hiervan is de provinciale werking⁹ van Crefi voor Antwerpen; PC Antwerpen¹⁰.

1.2.3 Landelijk jeugdwerk

Landelijk jeugdwerk is jeugdwerk dat georganiseerd wordt over de hele Vlaamse Gemeenschap. Een landelijk georganiseerde jeugdvereniging is *een privaatrechtelijke organisatie die blijkens haar doelstellingen en handelingen aan jeugdwerk doet met deelnemers uit vier provincies van het Nederlandse taalgebied of het tweetalige gebied Brussel- Hoofdstad*.¹¹ Een voorbeeld hiervan is de vakantiewerking van Crefi¹², die organiseert vakanties waar kinderen uit alle Vlaamse provincies kunnen aan deelnemen.

1.3 Taak van het jeugdwerk

Volgens Wildemeersch en Reyskens biedt onze hedendaagse maatschappij jongeren een zo brede waaier van mogelijkheden, dat het onoverzichtelijk wordt.¹³ In hun socialisatieproces moeten jongeren die chaos trachten te overbruggen, moeten ze daaruit keuzes maken. Ondanks dat grote aanbod, blijkt er een tekort aan aanbod van plaatsen waar jongeren naar eigen inzicht en verantwoordelijkheid kunnen participeren. Binnen dit tekort, dit deficit, ligt de taak van het jeugdwerk.

Jeugdwerk heeft een drieledige taak.¹⁴ Het moet kinderen en jongeren een ruimte bieden voor exploratie (1), kinderen en jongeren de mogelijkheid geven hun omgeving spelenderwijs te verkennen, te beleven en zich eigen te maken (2). Vanuit het vertrouwen dat ze zo vinden, kunnen ze zelfstandig de wijdere wereld gaan verkennen. Jeugdwerk moet ook een plaats bieden om tot integratie te komen (3).

Het jeugdwerk probeert een evenwicht te vinden tussen de meer dwingende normen en eisen van de volwassenenwereld en de vrijheid die noodzakelijk is om zelfstandig en verantwoord

⁹ Bij Crefi heeft elke provincie zijn eigen provinciaal comité dat activiteiten organiseert binnen de provincie.

¹⁰ <http://www.crefi.be/~antwerpen/>, 7 mei 2005.

¹¹ Art. 2.3, Decr. VI R., 29 maart 2002 op het Vlaamse jeugdbeleid, B.S., 14 juni 2002.

¹² Crefi is de Vlaamse jeugddienst opgericht door de Gezinsbond.

¹³ D. WILDEMEERSCH en P. REYSKENS, "Jeugdwerk als ruimte tot exploratie, integratie en participatie", in WILDEMEERSCH, D., *Terreinspecifieke theorieën van permanente vorming deel 1: theorieën van jeugdwerk en jeugdvorming*, Leuven, cursusdienst pedagogie, 2004, 7-8.

¹⁴ D. WILDEMEERSCH en P. REYSKENS, o.c., 7-8.

te leren handelen. Jeugdwerk moet ook een ruimte bieden tot participatie, tot inspraak. Jongeren moeten er leren participeren en ook effectief kunnen participeren. Ze moeten leren zelf een inbreng te doen in de organisatie en ervaren dat naar hen wordt geluisterd, dat ze effectief iets te zeggen hebben. Zo kunnen ze zelf bepalen waar en wat ze willen exploreren en hoe ze dat allemaal integreren in de persoon die zij zijn.

1.4 De animator in het jeugdwerk

Jeugdwerk staat niet op zich, maar wordt gedragen door een aantal mensen die zich er achter zetten: jeugdleiders. Jeugdleiders zijn personen die leiding geven bij jeugdwerk.¹⁵ Iedereen kan jeugdleider worden. “Animator in het jeugdwerk” worden is moeilijker. In praktijk verschilt het werk dat een jeugdleider en een erkend animator uitvoeren zelden. Het erkende attest is vooral een bewijs dat de jeugdleider in kwestie aan de kwaliteitseisen voldoet om animator in het jeugdwerk te zijn. Hiervoor moet men in het bezit zijn van het gelijknamige attest dat wordt uitgereikt door de Vlaamse Gemeenschap. Om dit attest te krijgen, moet men aan een aantal voorwaarden voldoen.¹⁶

Eerst en vooral moet men een theoretische vorming van 60 uur volgen bij een erkende landelijk georganiseerde jeugdvereniging en gegeven door bevoegde leiding. Men moet ook minstens zestien jaar worden in het jaar van aanvang van de vorming. Na de theoretische vorming, moet de cursist minimum 60 uur stage lopen in het jeugdwerk. Als die stage positief beoordeeld wordt, krijgt de kandidaat vanaf het ogenblik dat hij of zij zestien jaar is het attest van “animator in het jeugdwerk.”

Men kan vanuit verschillende statuten animator in het jeugdwerk zijn. Hier wordt een onderscheid gemaakt tussen de professionele animator in het jeugdwerk en de vrijwillige animator in het jeugdwerk. In wat volgt worden beide statuten verder omschreven. In welk statuut iemand functioneert, heeft invloed op zijn rechtspositie.

¹⁵ P. VAN STERKENBURG, *Van Dale woordenboek hedendaags Nederlands*, Utrecht, Van Dale Lexicografie, 2004, 653.

¹⁶ www.wvc.vlaanderen.be/jeugdbeleid/regelgeving/jeugdverenigingen_en_jongeren/documenten/criteria_attestaten.doc, 3 februari 2005.

1.4.1 De professionele animator

Wie animator van beroep is, is gebonden door een arbeidsovereenkomst. Die overeenkomst omvat het verrichten van arbeid in ondergeschikt verband en tegen een bepaalde (of bepaalde) bezoldiging.¹⁷ Deze animatoren zijn onderhevig aan het arbeidsrecht. Voorbeeld hiervan zijn de Antwerpse pleinanimatoren. Zij zijn bereid gevonden om mee te werken aan het praktijkonderzoek voor deze thesis¹⁸. In hoofdstuk 4 zal dieper worden ingegaan op beroepsgeheim, discretieplicht, aangifteplicht en schuldig hulpverzuim als belangrijke juridische begrippen in verband met het omgaan met vertrouwelijke informatie door professionele animatoren in het jeugdwerk.

1.4.2 De vrijwillige animator

Voor personen die op vrijwillige basis animator zijn, is animeren een vorm van vrijwilligerswerk. Beveridge definieert vrijwilligerswerk als “a private action for a public purpose¹⁹”. Het gaat dus om een activiteit van een individu, maar het individu streeft er een publiek, openbaar doel mee na. Zo animeert een animator kinderen, bereidt hij activiteiten voor, ... Volgens artikel 3 van het nieuwe wetsvoorstel betreffende vrijwilligerswerk²⁰, is vrijwilligerswerk onbezoldigd en onverplicht, gebeurt het ten behoeve van derden, in georganiseerd verband en is er een onderscheid tussen het vrijwilligerswerk en de professionele activiteiten van de persoon (hij mag niet dezelfde activiteit voor dezelfde organisatie ook verrichten in het kader van een arbeidsovereenkomst, een dienstencontract of een statutaire aanstelling).

Vrijwilligerswerk heeft zeven constitutieve bestanddelen²¹, die ook zijn terug te vinden bij vrijwillige animatoren in het jeugdwerk. Er is een activiteit; er wordt iets georganiseerd, gepland of gedaan. Deze activiteit heeft een onverplicht karakter en ze is in eerste instantie op iets extern gericht. Vrijwilligerswerk is onbezoldigd, er wordt geen loon betaald. Het gebeurt in een min of meer georganiseerd verband, dit impliceert een zekere gezagsverhouding tussen de vrijwilliger en de organisatie. De activiteit wordt uitgevoerd door een natuurlijke persoon. Tenslotte is er een asymmetrische wederkerigheidsrelatie tussen de vrijwilliger en zijn

¹⁷ Art. 1, Arbeidsovereenkomstenwet.

¹⁸ zie hoofdstuk 3 p. 19;

¹⁹ S. D' HONDT en B. VAN BUGGENHOUT, *Statuut van de vrijwilliger; knelpunten en oplossingen*, Antwerpen, Maklu, 1998, 21.

²⁰ Voorstel van wet betreffende de rechten van vrijwilligers, *Parl. St.*, Kamer, 2004-05, nr. 455/1, 15.

²¹ S. D' HONDT en B. VAN BUGGENHOUT, *Statuut van de vrijwilliger; knelpunten en oplossingen*, Antwerpen, Maklu, 1998, 24- 42.

doelgroep; wat hij voor zijn werk terugkrijgt is van een andere aard dan wat hij er zelf in heeft geïnvesteerd. Zo offert een animator bijvoorbeeld veel van zijn vrije tijd op aan zijn jeugdbeweging. In ruil daarvoor krijgt hij waardering, doet ervaring op in het omgaan met kinderen, ...

Omdat vrijwilligerswerk geen beroepsarbeid is, kan het arbeidsrecht niet zomaar op vrijwilligers worden toegepast. Voor sommige bepalingen is het arbeidsrecht echter wel op vrijwilligers van toepassing. Zo blijkt uit het eerste artikel van de wet betreffende het welzijn van werknemers bij het uitvoeren van hun werk²² dat zij wel van toepassing is op vrijwilligers.

Vrijwilligers zijn noch werknemers noch zelfstandigen.²³ Voorlopig hebben ze geen duidelijk statuut. Hun rechtspositie is onduidelijk.²⁴ In sommige gevallen kan dit het risico inhouden dat de vrijwilliger persoonlijk aansprakelijk wordt gesteld voor schade die door zijn toedoen ontstaat. Daarom ligt er momenteel een wetsvoorstel op tafel om vrijwilligers de erkenning, rechtszekerheid en bescherming te geven waar ze recht op hebben.²⁵ Dit wetsvoorstel wil onder andere de aansprakelijkheid voor de gevolgen van het vrijwilligerswerk principieel bij de organisatie leggen. Enkel in gevallen van bedrog, zware fout of lichte schuld die de vrijwilliger vaker dan toevallig overkomt, zal de vrijwilliger zelf nog aansprakelijk gesteld kunnen worden.²⁶ De indieners van dit voorstel hopen dat het nog voor de zomervakantie van 2005 wordt goedgekeurd²⁷ en gepubliceerd, zodat het de tienduizenden vrijwilligers van de jeugdbewegingen al kan beschermen.²⁸

1.5 Besluit

Jeugdwerk blijkt een relatief recent verschijnsel dat zowel kan ontstaan vanuit privé- initiatief als vanuit het openbare bestuur. Het jeugdwerk in Vlaanderen kan worden opgesplitst in drie niveaus; plaatselijk, provinciaal en landelijk jeugdwerk.

²² Wet 4 augustus 1996 betreffende het welzijn van de werknemers bij de uitvoering van hun werk, B.S. 18 september 1996.

²³ B. DOBBELAERE, "Vrijwilligers krijgen statuut" in *De Standaard*, Groot Bijgaarden, VUM, 23 maart 2005, 12.

²⁴ B. DOBBELAERE, "Vrijwilligers krijgen statuut" in *De Standaard*, Groot Bijgaarden, VUM, 27 april 2005, 12.

²⁵ <http://www.greetvangool.be>, 28 maart 2005.

²⁶ Voorstel van wet betreffende de rechten van vrijwilligers, *Parl. St.*, Kamer, 2004-05, nr. 455/1.

²⁷ Op 3 mei 2005 werd het voorstel goedgekeurd door de Kamercommissie Sociale Zaken.

²⁸ B. DOBBELAERE, "Vrijwilligers krijgen statuut" in *De Standaard*, Groot Bijgaarden, VUM, 23 maart 2005, 12.

Er zijn heel wat mensen die zich voor jeugdwerk inzetten, onder hen ook “animatoren in het jeugdwerk”; jeugdleiders die een door de Vlaamse Gemeenschap erkend attest hebben behaald.

Binnen de groep animatoren in het jeugdwerk kunnen vrijwilligers en professionelen worden onderscheiden. Onder welk statuut een animator werkt, blijkt gevolgen te hebben voor zijn rechtspositie. De professionele animatoren vallen onder het statuut van werknemer, ze zijn gebonden door een arbeidsovereenkomst. Vrijwillige animatoren hebben totnogtoe geen duidelijk statuut dat hun rechtspositie regelt. In sommige gevallen kan dit risico 's met zich meebrengen. Daarom is recent een wetsvoorstel ingediend dat vrijwilligers een statuut, en daarmee samenhangend rechtszekerheid en bescherming, moet geven.

2 Vertrouwelijke informatie

*“een geheim is uw slaaf wanneer je het bewaart,
uw meester wanneer je het openbaar maakt.”*

(Arabisch spreekwoord)

2.1 Inleiding

In het vorige hoofdstuk zijn het jeugdwerk, de taak van het jeugdwerk en de animatoren in het jeugdwerk gedefinieerd. Alvorens over te gaan naar het praktijkonderzoek, worden de vormen van vertrouwelijke informatie die in het praktijkonderzoek naar voren komen omschreven. Het doel hiervan is een éénduidig beeld te schetsen van de inhoud van de belangrijke begrippen, van wat wettelijk is toegelaten en wat niet. Enkele vormen van vertrouwelijke informatie die criminologisch relevant zijn, doordat ze op of over de grens van het wettelijk toelaatbare zitten, en waarmee animatoren geconfronteerd kunnen worden, komen aan bod. Het gaat om mishandeling, vandalisme, drugs en suïcidaal gedrag.

Voor de eerste drie thema's is gekozen vanuit de eigen praktijkervaring. Met deze vormen van vertrouwelijke informatie ben ik zelf -de auteur van deze verhandeling- als animator, hoofdanimator of coördinator in het jeugdwerk meermaals geconfronteerd. Suïcidaal gedrag is toegevoegd nadat uit het praktijkonderzoek²⁹ is gebleken dat animatoren hiermee ook geconfronteerd kunnen worden. Het moet benadrukt worden dat het hier niet gaat om alle - maar wel enkele- mogelijke vormen van vertrouwelijke informatie waarmee animatoren geconfronteerd kunnen worden.

2.2 Vertrouwelijke informatie

Soms worden, al dan niet uitdrukkelijk, “geheimen” toevertrouwd aan een animator. Het kan daarbij gaan om informatie die door het kind over zichzelf of over derden wordt verteld of om informatie die door anderen over het kind wordt verteld.³⁰ Vaak is dit vertrouwelijke informatie. Vertrouwelijke informatie omvat kennis of inzichten die niet algemeen bekend mogen worden.³¹ Nochtans is het soms verleidelijk bepaalde zaken verder te vertellen;

²⁹ zie hoofdstuk 3, p. 32.

³⁰ F. HUTSEBAUT, *Beroepsgeheim in de relatie politie, justitie, hulpverlening*, onuitg., 2005,4.

³¹ P. VAN STERKENBURG, *Van Dale, woordenboek hedendaags Nederlands*, Utrecht, Van Dale Lexicografie, 2004, 622 en 158.

bijvoorbeeld om in het middelpunt van de belangstelling te staan, om vrienden of familie van dienst te zijn of omdat het moeilijk is het geheim alleen te dragen. Toch is discretie vereist. Volgens Swerts wegen de inspanningen die moeten worden geleverd om verstandig met vertrouwelijke informatie om te gaan, op lange termijn niet op tegen de inspanningen die zouden moeten worden geleverd om recht te zetten wat een nonchalante omgang met de informatie kan teweeg brengen. Voorkomen is beter dan genezen.³²

Vertrouwelijke informatie kan worden opgesplitst in 2 soorten: informatie uit de privé-sfeer (van persoonlijke informatie tot problemen en behoeften die mensen hebben) en informatie uit de illegale sfeer (van zwartwerk tot zwaarwichtige illegale feiten).³³

2.3 Vormen van vertrouwelijke informatie

In wat volgt worden mishandeling, drugs en vandalisme als vertrouwelijke informatie uit de illegale sfeer en suïcidaal gedrag als vertrouwelijke informatie uit de privé-sfeer besproken.

2.3.1 Mishandeling (seksueel, psychisch en fysisch)

Een definitie van kindermishandeling wordt gegeven door het vertrouwenscentrum kindermishandeling Brussel: *“Kindermishandeling en -verwaarlozing is elke vorm van actieve of passieve geweldpleging of verzuim dat kinderen en jongeren overkomt, niet door ongeval maar door daden of nalatigheden van ouders, verzorgers, andere personen, instellingen of de maatschappij, en waarbij afwijkingen bij het kind ontstaan of redelijkerwijze mag verwacht worden dat ze zullen ontstaan of waarbij hun optimale ontwikkeling in het gedrang komt.”*³⁴

Dit is een ruime definitie; ze laat toe signalen van geweld of bedreiging vroegtijdig op te sporen. Ze geeft geen éénduidige begrenzing van wat wel en wat niet tot kindermishandeling behoort. Er wordt ruimte gelaten voor interpretatie.

Dit is een definitie die opgesteld is vanuit het hulpverleningsstandpunt en niet vanuit justitie. Bij justitie is meer zekerheid omtrent de feiten vereist. Voor justitie is het vals positief beoordelen van een situatie een zware fout. Dan zou immers een onschuldige gestraft worden. Voor de hulpverlening is vals positief veel minder erg. Dan wordt bijvoorbeeld iemand een therapie aangeboden voor iets waar hij geen problemen mee heeft. *“In een psychotherapie is*

³² I. SWERTS, *Omgaan met vertrouwelijke informatie*, s.l., ced. Samsom management assistant, 2001, 8.

³³ X., *deontologie van het jeugdwerk met maatschappelijk kwetsbare kinderen en jongeren*, Antwerpen, Uit De Marge, 2004, 15.

³⁴ <http://www.kindinnood.org/indexNL.htm>, 28 maart 2005.

het niet de bedoeling om na te gaan of de verhalen over misbruik al dan niet feitelijk waar zijn. Het gaat daar vooral om het verwerken van de emotionele ervaringen van de patiënt. Voor een rechter, die moet oordelen over mensen die verdacht zijn van seksueel misbruik, is het uiteraard wel van belang of de herinneringen op waarheid berusten”³⁵. Beide perspectieven (hulpverlening en justitie) kunnen complementair zijn.

De wet stelt duidelijke grenzen van wat strafbaar is en wat niet. Toch wordt in het Strafwetboek geen omschrijving gevonden van mishandeling. Er worden wel een aantal gedragingen, die als concrete voorbeelden van mishandeling kunnen worden beschouwd, strafbaar gesteld, namelijk: seksueel misbruik van kinderen, fysieke kindermishandeling en emotioneel- affectieve verwaarlozing en mishandeling van kinderen.

2.3.1.1 Seksueel misbruik van kinderen

Een juridische definitie van seksueel misbruik als dusdanig staat niet in de strafwet beschreven. Er staan wel een aantal concrete handelingen vermeld die onder seksueel misbruik kunnen worden verstaan. Zo worden aanranding van de eerbaarheid (Art. 372 Sw.), verkrachting (Art. 375 Sw.) en verminking van de genitaliën (Art. 409 Sw.) uitdrukkelijk strafbaar gesteld.

In de hulpverlening wordt seksueel misbruik gedefinieerd als: *“alle vormen van seksuele contacten met minderjarigen die tegen de wens gebeuren, of met toestemming plaatshebben omdat het slachtoffer als gevolg van lichamelijk of relationeel overwicht, emotionele druk of van dwang en geweld niet het gevoel heeft de seksuele contacten te kunnen weigeren.”³⁶*

Zodra de seksuele gedraging door één van de betrokkenen als misbruik wordt beschouwd, is het misbruik, aldus Hoghugh.³⁷ Hij stelt ook dat drie vormen van seksueel misbruik kunnen worden onderscheiden. Ten eerste: misbruik zonder contact (non- contact abuse). Voorbeelden daarvan zijn exhibitionisme, voyeurisme en obscene telefoongesprekken. Een tweede vorm is de seksuele molestatie (sexual molestation). Als laatste vorm wordt beschouwd seksuele aanranding (sexual assault), hierbij gaat het om een (poging tot) verkrachting door een leeftijdsgenoot of volwassene.

³⁵ W. VANDEREYCKEN en R. VAN DETH, *Psychiatrie van diagnose tot behandeling*, Houtem, Bohn Safleu Van Loghum, 1997, 321.

³⁶ N. DRAIJER, “Seksueel misbruik: één van de zoveel?” In: *Maandblad Geestelijke Volksgezondheid*, 1988, 4-3, 1296- 1297.

³⁷ M.S. HOGHUGH, S.R. BHATE en F. GRAHAM, *Working with sexually abusive adolescents*, London, SAGE Publications, 1997, 3.

2.3.1.2 Fysieke kindermishandeling

In het strafwetboek is fysieke kindermishandeling niet rechtstreeks terug te vinden. Artikel 405*bis* en 405*ter* stellen het opzettelijk toebrengen van slagen of verwondingen aan minderjarigen en het vergiftigen van minderjarigen strafbaar. Binnen de hulpverlening worden alle verwondingen bij kinderen die niet het gevolg zijn van een onbedoeld ongeval, fysieke of lichamelijke kindermishandeling genoemd.³⁸ De samenleving evolueert zodanig dat het gebruik van geweld steeds minder als een acceptabele opvoedingsmethode wordt beschouwd. Ze keurt het zelfs af.³⁹

Voorbeelden van fysieke mishandeling zijn: slaan, schoppen, ergens tegenaan duwen, in heet water onderdompelen, een sigaret uitdrukken op de huid. Fysiek geweld is pijnlijk en vernederend. Daarenboven gaat het gepaard met een verlies van de waardigheid en van het zelfwaardegevoel van het slachtoffer. Daardoor ontwikkelt het slachtoffer een laag zelfbeeld. Volgens Duhon- Sells blijkt dat individuen die opgroeien in misbruikende en gewelddadige gezinnen als volwassenen ook meer misbruikend en gewelddadig zijn.⁴⁰ Kinderen die slagen hebben gekregen van hun ouders, beschouwen dit als een volwassen antwoord op onmacht of frustratie. Als zij later zelf voor een situatie van onmacht of frustratie komen te staan, grijpen zij naar dezelfde gewelddadige oplossingsmethode.

2.3.1.3 Emotioneel- affectieve verwaarlozing en mishandeling

Volgens Adriaenssens vormt emotioneel- affectieve verwaarlozing en mishandeling de harde kern van iedere vorm van kindermishandeling.⁴¹ Het is het fundament waar de andere vormen op worden gebouwd. Emotioneel geweld zit achter alle vormen van geweld. Toch is deze vorm het moeilijkst te achterhalen en te vatten. Dat is ook merkbaar in de strafwet; er is geen rechtstreekse verwijzing naar emotionele verwaarlozing of mishandeling te vinden. Ook onrechtstreeks wordt niet heel het begrip gevat in de Strafwet. Art. 423 Sw. legt een straf op voor het verlaten of doen verlaten van een minderjarige en artikel 425 Sw. voor het opzettelijk onthouden van voedsel en verzorging. Een alomvattend artikel over emotioneel- affectieve verwaarlozing en mishandeling is echter niet te vinden.

³⁸ P. ADRIAENSSENS, L. SMEYERS, C. IVENS en B. VANBECKEVOORT, *In vertrouwen genomen*, Tielt, Lannoo, 2002, 89.

³⁹ M. KOMEN, *Gevaarlijke kinderen- kinderen in gevaar*, Utrecht, Uitgeverij SWP, 1999, 190.

⁴⁰ R.M., DUHON- SELLS, *Dealing with youth violence: what schools and communities need to know*, Bloomington- Indiana, National educational service, 1995, 2.

⁴¹ P. ADRIAENSSENS, L. SMEYERS, C. IVENS en B. VANBECKEVOORT, *In vertrouwen genomen*, Tielt, Lannoo, 2002, 207.

Bij emotionele mishandeling gaat het om het continuüm van ouderlijke gedragingen die variëren van ‘ouders die niet beschikbaar zijn om aan de affectieve noden van hun kind te beantwoorden’ tot ‘het wreed en destructief beantwoorden van de behoeften van het kind’.⁴²

Aan het éne uiteinde van het continuüm zien we de passieve vorm; de verwaarlozing. Aan het andere einde zien we de actieve vorm; de mishandeling.

Volgens Verhulst kan verwaarlozing worden opgesplitst in 2 vormen.⁴³ De pedagogische verwaarlozing beschrijft hij als het onvoldoende verschaffen van elementaire materiële en immateriële zorg. Als tweede vorm ziet hij de emotionele verwaarlozing die kan worden gedefinieerd als een onvoldoende aanbod door ouders of verzorgers van emotionele warmte en betrokkenheid.

2.3.2 Vandalisme

Het Vlaams jeugdonderzoek beschouwt vandalisme als een vorm van delinquentie.⁴⁴

Verhulst, Donker en Hofstra beschouwen vandalisme als een vorm van antisociaal gedrag.⁴⁵

In de strafwet wordt geen definitie gegeven, maar worden volgende vandenstroken strafbaar gesteld: brandstichting of poging daartoe (Art. 510- 514), vernieling van bouwwerken (Art. 521), vernieling of beschadiging van graven, monumenten of kunstvoorwerpen (Art. 526), vernieling van vruchten of plantsoen (Art. 535), het ombrengen van dieren (Art. 538- 541), vernielen of verplaatsen van afsluitingen of grenspalen (Art. 545), stenen of harde voorwerpen tegen voertuigen, huizen, ... werpen (Art. 557 °4), het roven van voortbrengsels van de bodem die nog niet los van de grond zijn (Art. 557 °6), het opzettelijk beschadigen of vernielen van roerende goederen (Art. 559 °1), het wegnemen van stenen, graszoden,... van plaatsen die tot het openbare domein behoren (Art. 560 °2), het produceren van nachtlawaai (Art. 561 °1) en het opzettelijk beschadigen van stedelijke of landelijke afsluitingen (Art. 563 °2). Omdat de criminele figuur “vandalisme” als dusdanig niet is opgenomen in het Strafwetboek, worden de feiten waarmee de politie wordt geconfronteerd in de Politie Criminaliteitsstatistieken vastgelegd op basis van het voorwerp waarop het misdrijf

⁴² J. GARBARINO, E. GUTTMAN, J. STEELY, *The psychologically battered child*, San Fransisco, Jossey-Bass, 1986. 286.

⁴³ F. C. VERHULST, *Inleiding in de kinder- en jeugdpsychiatrie*, Assen, Van Gorcum, 2002, 167.

⁴⁴ P. GORIS en L. WALGRAVE, *Van kattenkwaad en erger Actuele thema 's uit de jeugdcriminologie*, Leuven, Garant, 2002, 32-35.

⁴⁵ F.C. VERHULST, A.G. DONKER en M.B. HOFSTRA, “De ontwikkeling van antisociaal gedrag” in LOEBER, R., SLOT, N.W. en SERGEANT, J.A., *Ernstige en gewelddadige jeugddelinquentie, omvang, oorzaken en interventies*, Houtem, Bohn Stafleu Van Loghum, 2001, 156.

betrekking heeft of van de plaats waar het misdrijf is gepleegd.⁴⁶ Cijfers over vandalisme op zich zijn niet in de PCS terug te vinden.

2.3.3 Drugs

Voor vele adolescenten is experimenteren met drugs een normaal verschijnsel, eigen aan de adolescentiefase waarin ze experimenteren, normen en regels aftasten en soms ook overschrijden.⁴⁷ Toch vormt het gebruik van dergelijke psycho-actieve stoffen zowel op korte als op lange termijn een bedreiging voor hun gezondheid.⁴⁸ Op korte termijn verhogen drugs namelijk de kans op riskant seksueel gedrag, op een overdosis, op het toebrengen van letsel aan anderen en op suicide. Op lange termijn is er de kans op middelenmisbruik, zelfs afhankelijkheid. Volgens Verhulst wordt druggebruik problematisch zodra het gebeurt om gevoelens van angst, depressie of minderwaardigheid weg te werken. Decorte, Muys en Slock vinden in hun onderzoek dat wie drugs gebruikt als vorm van ontsnapping, om problemen te vergeten, om zich minder angstig te voelen of om depressie tegen te gaan, meer kans heeft om te maken te krijgen met aan druggebruik gerelateerde problematieken.⁴⁹

De term “drugs” omvat alle legale en illegale, onschuldige tot gevaarlijke genotsmiddelen die op verschillende wijzen kunnen worden ingenomen. Ze beïnvloeden het bewustzijn, het gevoel en de zintuigen. Grofweg kunnen 3 soorten drugs worden onderscheiden.⁵⁰ Er zijn de verdovende middelen (alcohol, slaappillen, heroïne,...). Die hebben een remmende werking, ze zorgen voor een gelukkig ontspannen gevoel. Er zijn ook hallucinogene middelen (LSD, cannabis,...). Deze hebben een bewustzijnsverruimend effect, ze zorgen ervoor dat de werkelijkheid anders wordt ervaren dan ze is. Tenslotte zijn er de stimulerende middelen (XTC, pepdrankjes, cocaïne,...). Stimulerende middelen pepen op, de vermoeidheid en honger dalen erdoor en een vrolijk, actief, alert en zelfverzekerd gevoel ontstaat. Er dient opgemerkt te worden dat het combineren van verschillende middelen onvoorspelbare effecten kan veroorzaken en dus niet hoeft te leiden tot de optelsom van de afzonderlijke effecten.

⁴⁶ <http://www.fedpol.be/police/fedpol/statistiek/reports/nl/Notas/methodologische%20nota%pcs.pdf>, 28 maart 2005, 4.

⁴⁷ D. BURSSSENS, “Jeugd en delinquentie, over daders, slachtoffers, preventie en aanpak” in D. BURSSSENS, S. DE GROOF et al, *Jeugdonderzoek belicht, voorlopig syntheserapport van wetenschappelijk onderzoek naar Vlaamse kinderen en jongeren (2000-2004)*, onuitg., onderzoeksrapport, KULeuven, VUB en Ugent, 105-118.

⁴⁸ F.C. VERHULST, *Inleiding in de kinder- en jeugdpsychiatrie*, Assen, Van Gorcum, 2002, 160.

⁴⁹ T. DECORTE, M. MUYS en S. SLOCK, *Cannabis in Vlaanderen, patronen van cannabisgebruik bij ervaren gebruikers*, Leuven, Acco, 2003. 242.

⁵⁰ www.drugsinbeweging.be, 19 januari 2005.

Er kan een onderscheid gemaakt worden tussen legale en illegale drugs. Legale drugs worden door de wet toegelaten. Voorbeelden ervan zijn: alcohol, tabak, cafeïne en bepaalde medicatie. Illegale drugs zijn drugs die door de wet verboden zijn. Het bezit, gebruik of dealen ervan is strafbaar. Voorbeelden van illegale drugs zijn: cocaïne, heroïne, LSD, XTC, vloeibare XTC en speed.

Een ministeriële richtlijn⁵¹ stelt het bezit van illegale drugs nog steeds strafbaar, maar maakt het mogelijk dat de Koning een onderscheid maakt tussen de illegale drugs. Het doel hiervan is een specifieke aanpak van niet- problematisch bezit van cannabis te bewerkstelligen. Deze richtlijn heeft echter geen decriminalisering tot gevolg. Het gebruik en bezit van cannabis blijft een misdrijf. Bij niet- problematisch gebruik wordt enkel voorzien in een andere afhandeling. Voor minderjarigen blijft cannabis (bezit, gebruik en dealen) verboden. Voor meerderjarigen heerst momenteel onduidelijkheid: het Arbitragehof⁵² heeft geoordeeld dat de formulering in deze richtlijn rechtsonzekerheid inhoudt en heeft daarom het artikel 16 over cannabisgebruik heeft vernietigd. Vautmans diende een wetsvoorstel⁵³ in om een einde te maken aan de huidige rechtsonzekerheid.

2.3.4 Suïcidaal gedrag

In de definiëring van suïcidaal gedrag van het project zelfmoordpreventie vinden we drie vormen van suïcidaal gedrag; suïcide, suïcidepoging en suïcide-ideatie.⁵⁴ Meer verduidelijking daaromtrent vinden we bij Verhulst.⁵⁵ Suïcide omschrijft hij als: “*opzettelijke handelingen die de dood tot gevolg hebben*”, een suïcidepoging als: “*een opzettelijke handeling die zelfverwonding tot gevolg heeft*” en suïcide- ideatie of suïcidale gedachten worden “*gedachten die te maken hebben met het opzettelijk veroorzaken van zelfverwondingen of van de dood*”. Het begrip suïcide is niet terug te vinden in de strafwet.

Joiner en Rudd stellen: “*Suïcide is perhaps the most paradoxal of behaviors*”.⁵⁶ De paradox zit er voor hen in dat een mens normaal een grote overlevingsdrang heeft. Bij suïcide gaat men zichzelf echter intentioneel doden, wat ingaat tegen de wetten van het overleven.

⁵¹ Ministeriële richtlijn 16 mei 2003, B.S., 2 juni 2003.

⁵² Arbitragehof nr. 158/2004, 20 oktober 2004.

⁵³ Wetsvoorstel tot wijziging van de wet van 24 februari 1921 betreffende het verhandelen van gifstoffen, slaapmiddelen en verdovende middelen, ontsmettingsstoffen en antiseptica, *Parl. St.*, Kamer, 2004- 05, nr. 1600/1.

⁵⁴ D. HALFORD, A. ALDERS, I. CONSERRIERE, N. DE FAUW, S. DE MUYNCK en S. VAN DER MEEREN, *zelfmoordpreventie bij jongeren: vormingspakket voor leerlingbegeleiders*, onuitg., 2002, 10.

⁵⁵ F. C. VERHULST, *Inleiding in de kinder- en jeugdpsychiatrie*, Assen, Van Gorcum, 2002, 153.

⁵⁶ T. JOINER en M.D. RUDD, *Suicide science, expanding the boundaries*, Boston, Kluwer Academic Publishers, 2000, 18.

Waarom heeft een kind/ jongere suïcidale neigingen? “Zelfdoding is het gevolg van vele factoren die op een bepaald moment samenkomen en tot de fatale gebeurtenis leiden.”⁵⁷

België heeft reeds lange tijd een hoog officieel suïdecijfer. Volgens het NIS is in België zelfdoding bij 2,99% van de mannen en 1,15% van de vrouwen die sterven de doodsoorzaak.⁵⁸ Bovendien kan verondersteld worden dat het echte cijfer nog hoger ligt, omdat nog steeds zelfmoorden worden gemaskeerd bijvoorbeeld doordat ze worden aangegeven als ongeval.

Het is moeilijk een goed beeld te krijgen van de omvang van suïcidaal gedrag bij kinderen.⁵⁹ Waar moet men immers de cijfers vandaan halen? Is het aantal gemelde pogingen en suïcides wel het echte reële aantal? Het voorkomen van suïcidale gedachten is zo mogelijk nog moeilijker na te gaan. Studies tonen aan dat ze voorkomen bij 16 tot 65% van de jongeren. Uit die brede range blijkt vooral dat het erg moeilijk is dit te meten.

2.4 Besluit

In dit hoofdstuk wordt eerst dieper ingegaan op het begrip “vertrouwelijke informatie”. Het blijkt te gaan om informatie waar discreet mee moet worden omgesprongen. Vervolgens komen mishandeling, drugs, vandalisme en suïcidaal gedrag naar voren als mogelijke vormen van vertrouwelijke informatie waar een animator mee kan worden geconfronteerd. Van deze vormen wordt kort een juridische en een hulpverleningsdefinitie omschreven.

Hoe animatoren in praktijk met deze vormen van vertrouwelijke informatie omgaan, wordt weergegeven in het volgende hoofdstuk. Daarin worden ook de resultaten van het aan deze thesis gekoppelde praktijkonderzoek gerapporteerd.

⁵⁷ W.H.G. WOLTERS, R.F.W. DIEKSTRA en C.W.M. KIENHORST, *Suïcidaal gedrag bij kinderen en adolescenten*, Baarn, Ambo, 1987, 115.

⁵⁸ http://statbel.fgov.be/figures/d364_nl.asp#1, 7 mei 2005.

⁵⁹ W.H.G. WOLTERS, R.F.W. DIEKSTRA en C. W. M. KIENHORST, *Suïcidaal gedrag bij kinderen en adolescenten*, Baarn, Ambo, 1987.

3 Praktijkonderzoek

3.1 Inleiding

Nu de voornaamste begrippen duidelijk zijn, volgt hier het gevoerde onderzoek. In het volgende hoofdstuk wordt dan de relevante wetgeving voor animatoren betreffende de omgang met vertrouwelijke informatie besproken. Voor deze volgorde wordt geopteerd omdat ook in de realiteit het onderzoek vooraf is gegaan aan de studie van de wetgeving. Deze keuze is gemaakt om de interviews met een open blik te kunnen afnemen; zonder sturende vragen te stellen of op zoek te gaan naar bevestiging van de verwachtingen en om niet belerend over te komen. Om ook aan de lezer de kans te bieden de resultaten met een open blik te bekijken, volgt het juridisch kader na het onderzoek.

Het gevoerde onderzoek wordt besproken aan de hand van de methode van P. Nederhoed voor inductief ingedeelde onderzoeksteksten.⁶⁰ In het eerste deel van dit hoofdstuk wordt het onderzoek beschreven; achtereenvolgens komen fenomeen en probleemstelling, onderzoeksvraag, doelstellingen, eenheid van analyse, dragers van informatie en dataverzamelmethode aan bod. In het tweede deel wordt het verslag van de analyse

⁶⁰ P NEDERHOED, *Helder rapporteren; een handleiding voor het opzetten en schrijven van rapporten, scripties, nota 's en artikelen*, Houtem, Bohn Stafleu Van Loghum, 2000, 120- 122.

weergegeven in de rapportage van de resultaten. De resultaten worden hier op zich, puur weergegeven. Pas in hoofdstuk vijf worden ze getoetst aan de wetgeving en volgt een interpretatie.

3.2 Beschrijving onderzoek

Aan dit onderzoek gaat een jarenlange ervaring als vrijwillig animator in het jeugdwerk vooraf. Tijdens die praktijkervaring zijn er meermaals confrontaties geweest met situaties waarin vertrouwelijke informatie aan het licht kwam. Het is niet altijd duidelijk hoe daar best op wordt gereageerd. Daardoor heeft zich een interesse ontwikkeld in de rechten en plichten van animatoren in het jeugdwerk.

Uit navraag blijkt dat in de deontologische codes van verschillende jeugdbewegingen (Chiro⁶¹, VVKSM⁶², Crefi⁶³, Jeugd Rode Kruis⁶⁴, KSJ- KSA-VKSJ⁶⁵ en KLJ⁶⁶) weinig tot geen aandacht wordt besteed aan de rechten en plichten van animatoren. Op de vraag wat een animator moet doen als hij vertrouwelijke informatie op het spoor komt, wordt in geen enkele code een bevredigend antwoord gevonden. Als jeugdverenigingen zulke zaken niet opnemen in hun deontologie voor animatoren, hoe kunnen de animatoren zich er dan naar gedragen? De animatoren krijgen geen duidelijke richtlijnen. In geval ze vertrouwelijke informatie op het spoor komen, zijn ze genoodzaakt te handelen naar eigen inschattingvermogen. Nochtans zouden ze zich naar een aantal wettelijke regelingen moeten schikken. Ze worden daarvan echter niet op de hoogte gesteld door de jeugdvereniging.

Met dit hiaat in de deontologie als uitgangspunt, komen volgende onderzoeksvragen naar boven: *Hoe gaan animatoren in het jeugdwerk (vrijwilligers en professionelen) in de praktijk om met vertrouwelijke informatie? Gaan animatoren in de praktijk met vertrouwelijke informatie om zoals de wet het hen voorschrijft? Zijn ze zich bewust van hun rechten en*

⁶¹ <http://www.chiro.be/vorming/>, 5 oktober 2004.

⁶² <http://www.vvksm.be/kos/cursus.asp>, 5 oktober 2004.

⁶³ <http://www.crefi.be/deontologischecode.asp>, 5 oktober 2004.

⁶⁴ De vormingsverantwoordelijke van JRK gaf mij op 17 november ten antwoord dat er omtrent omgang met vertrouwelijke informatie niets in de deontologie staat, maar dat vrijwilligers vermoedelijk gebonden zijn door een discretieplicht..

⁶⁵ Els Pieraerts, verantwoordelijke voor de opvolging van beleidsthema's rond ruimte voor jeugd(werk) van KSJ-KSA-VKSJ, gaf me op 6 oktober 2004 ten antwoord dat er binnen hun organisatie niet met een deontologische code voor animatoren wordt gewerkt.

⁶⁶ Op 13 oktober 2004 kreeg ik van Ann Van Loock, medewerker van KLJ, ten antwoord dat er binnen KLJ niet met een deontologische code wordt gewerkt.

plichten hieromtrent? Houden ze zich eraan? Kunnen er bepaalde aanbevelingen worden gedaan naar deontologische codes of naar wetgeving?

Het doel is te achterhalen wat animatoren in het jeugdwerk in praktijk doen als ze vertrouwelijke informatie op het spoor komen of in dat gedrag een verschil is vast te stellen tussen vrijwilligers en professionelen en of er een verschil is naargelang het soort informatie. Vervolgens zullen die resultaten worden teruggekoppeld naar de wettelijke rechten en plichten van animatoren in het jeugdwerk.

De data zullen verzameld en geanalyseerd worden op individueel niveau. Er wordt abstractie gemaakt van de vereniging waarbij men als animator werkzaam is. In totaal worden zes vrijwillige en zes professionele animatoren bevraagd. Dit is een te beperkt aantal om veralgemeenbare uitspraken te doen. Binnen het beperkte tijdsbestek en binnen de optiek van een licenciaatsverhandeling, was het evenwel niet mogelijk een voldoende groot onderzoek op te zetten om veralgemeenbare uitspraken te kunnen doen. Bovendien laat kwalitatief onderzoek nooit statistische veralgemening toe. De resultaten van dit onderzoek duiden daarom eerder op een aantal trends dan op vaststaande en veralgemeenbare conclusies. Er dient opgemerkt dat uit de interviews blijkt dat de antwoorden binnen de twee groepen in dezelfde richting neigen. Bijkomende interviews zullen waarschijnlijk weinig nieuwe informatie opleveren. Er is saturatie geconstateerd, waardoor men toch kan uitgaan van een zekere mogelijkheid tot veralgemenen van de resultaten.

De groep vrijwilligers is samengesteld door een weloverwogen doelgerichte steekproef te trekken.⁶⁷ Via vrienden die als animator actief zijn in de verschillende jeugdverenigingen, zijn de personen die in aanmerking komen geselecteerd. Criteria tot selectie zijn: animator zijn met ervaring in het jeugdwerk én rijke informatie met betrekking tot de onderzoeksvragen kunnen aandragen. Het gaat dus als het ware om een expertinterview van sleutelinformanten.⁶⁸

Het samenstellen van de groep professionele animatoren was niet eenvoudig. In vergelijking met vrijwillige animatoren zijn er zeer weinig professionele animatoren in Vlaanderen. Daar het moet gaan om animatoren in het jeugdwerk en niet om jeugdwerkers, die wel deels dezelfde functie uitvoeren maar niet helemaal, is de keuze nog meer beperkt. Concreet zijn

⁶⁷ A. GROENEN en G. VERVAEKE, *Werkwijze QSR N6: inleiding Nudist*, Leuven, onuitg. KUL, 2004, 5.

⁶⁸ J. BILLIET en H. WAEGE, *Een samenleving onderzocht, methoden van sociaal- wetenschappelijk onderzoek*, Antwerpen, Standaard Uitgeverij, 2001, 323.

enkel bij Pleinontwikkeling Antwerpen⁶⁹ professionele animatoren bereid gevonden om mee te werken aan dit onderzoek. Deze groep is niet representatief omdat ze allemaal bij dezelfde organisatie werken. Dit zou het onderzoek kunnen bedreigen omdat alle respondenten dezelfde cursus hebben gevolgd of dezelfde richtlijnen hebben gekregen in verband met de omgang met vertrouwelijke informatie. Ze werken echter allemaal in een andere regio, met andere kinderen, met een eigen uitgebouwde werking met specifieke aandachtspunten,... Bovendien blijkt de organisatie geen duidelijk standpunt in te nemen of richtlijnen mee te geven met betrekking tot de omgang met vertrouwelijke informatie. Daardoor zorgt het feit dat ze allemaal voor dezelfde organisatie werken niet voor een bedreiging van de kwaliteit van dit onderzoek.

Het gaat om een kwalitatief onderzoek.⁷⁰ Aangezien er geen theorie noch een idee over dit fenomeen bestaat, dient het onderzoek beschrijvend te zijn. Daardoor zijn geen hypothesen maar wel doelstellingen opgesteld. De data worden verzameld door middel van open, ongestructureerde interviews.⁷¹ De interviewer heeft een lijst met topics (zie bijlage) die aan bod moeten komen, maar hij laat de respondent zoveel mogelijk spontaan zelf vertellen, in zijn eigen bewoordingen. De interviewer grijpt zo weinig mogelijk in de situatie in, is non-reactief. Om impliciete theorieën, achtergronden, ... van de respondent te achterhalen en om zeker te zijn dat de interviewer het juist begrijpt, wordt de techniek van het doorvragen gebruikt. De interviewer moet zich trachten in te leven in de ervaringen van de respondent. Daartoe is empathie erg belangrijk. Om de vlotheid en spontaniteit van het gesprek te verhogen en om de analyse te vergemakkelijken, worden alle interviews opgenomen op band en vervolgens integraal uitgetypt. Vanwege de grote omvang, worden deze gegevens niet als bijlage opgenomen. Geïnteresseerden kunnen ze opvragen bij de auteur⁷².

De geldigheid en betrouwbaarheid van diepte- interviewdata berusten volgens Cambré en Waeghe niet op objectiviteit en verifieerbaarheid.⁷³ Ze zijn echter voor een groot deel afhankelijk van de interviewer omdat die zelf zijn meetinstrument is. Om de objectiviteit van het onderzoek te waarborgen wordt gestreefd naar een goed evenwicht tussen afstand en betrokkenheid en blijft de onderzoeker kritisch tegenover de analyse en de resultaten.

⁶⁹ http://www.visier.be/pdfs/projecten_GSB/Pleinanimatieproject.doc, 28 februari 2005.

⁷⁰ J. BILLIET en H. WAEGE, *o.c.*, 317- 342.

⁷¹ A. GROENEN en G. VERVAEKE, *o.c.*, 5.

⁷² Geertrui Van Herbruggen

⁷³ J. BILLIET en H. WAEGE, *o.c.*, 340.

3.3 Resultaten onderzoek

Om op basis van de interviews tot de resultaten te komen, werden de data geanalyseerd. Aangezien het aantal te analyseren en te coderen documenten eerder klein was, mocht dit gebeuren met behulp van het computerprogramma WORD.⁷⁴

In wat volgt wordt eerst achtergrondinformatie gegeven over de dragers van informatie, vervolgens wordt ingegaan op de relatie tussen animator en kind. Tenslotte wordt weergegeven hoe de bevraagde animatoren in praktijk omgaan met vertrouwelijke informatie. Daartoe wordt de omgang met vertrouwelijke informatie eerst algemeen en vervolgens per vorm; drugs, vandalisme, mishandeling en suïcidaal gedrag, besproken. Telkens wordt een opsplitsing gemaakt tussen vrijwillige en professionele animatoren in het jeugdwerk.

3.3.1 Achtergrondinformatie

De zes geselecteerde vrijwilligers zijn allemaal vrouwen met vier tot acht jaar ervaring als animator in het jeugdwerk. Bovendien zijn vier van hen ook actief als instructeur, d.w.z. dat ze de opleiding voor animatoren in het jeugdwerk geven. Die instructeurs geven allemaal aan dat op de basis cursus van hun organisatie de aandacht voor de rechten en plichten van de animatoren beperkt is. Er is wel aandacht voor rechten en plichten van de animatoren, maar eerder tegenover de organisatie, niet wat betreft de wetgeving. Als wetgeving ter sprake komt heeft dat vooral betrekking op aansprakelijkheid.

Concreet zijn ze actief bij: Chiro, VVKSM, Crefi, Akindo en speelpleinen. De Chiroleidster is animator bij een stadschiro in Antwerpen- Noord, een buurt waar ook Pleinontwikkeling (een professionele animator) actief is. De doelgroep van deze Chiro bestaat voornamelijk uit kansarme en allochtone kinderen. Voor deze kinderen wordt wekelijks een activiteit voorzien en jaarlijks een kamp georganiseerd. De scoutsleidster (van VVKSM) is actief bij AKABE (scouting voor personen met een handicap) en Open Kamp Antwerpen (jaarlijks scoutskamp specifiek gericht op een kansarm publiek uit de provincie Antwerpen). De animator van Crefi is vooral actief tijdens de schoolvakanties, binnen de vakantiewerking. Deze vakanties staan open voor alle kinderen, maar er moet wel inschrijvingsgeld worden betaald, waardoor kansarmen eigenlijk worden uitgesloten. Deze animatrice heeft een aantal inclusievakanties begeleid; vakanties waar een beperkt aantal kinderen met autisme of met ADHD worden geïntegreerd in de groep en dezelfde vakantie krijgen aangeboden. Er is één animatrice van Akindo. Akindo is een vakantiehuis in Lommel waar tijdens schoolvakanties kampen worden

⁷⁴ A. GROENEN en G. VERVAEKE, *o.c.*, 5.

georganiseerd voor kinderen uit sociaal kwetsbare milieus, kindertehuizen en gezinnen in moeilijkheden.⁷⁵ De overige twee animatoren zijn actief bij Speelpleinen voor Groot Antwerpen, een organisatie die zich in schoolvakanties bezig houdt met het aanbieden van activiteiten aan alle kinderen, zonder onderscheid naar geloof, sociale afkomst, mogelijkheden, gemeente of geslacht.⁷⁶ In praktijk zeggen deze animatoren vooral een eerder kansarm publiek te bereiken.

De zes geselecteerde professionele animatoren, vier vrouwen en twee mannen, zijn werkzaam bij Pleinontwikkeling Antwerpen. Vijf van hen zijn als pleinanimateur actief sinds 2002, de start van het project Pleinontwikkeling. De zesde is op het moment van het interview vier maanden in dienst. Pleinontwikkeling is een project dat valt onder het grootstedenbeleid van de stad Antwerpen. Het project richt zich specifiek op een aantal probleemwijken in Antwerpen (Kiel, Hoboken, Luchtbal, Borgerhout, Antwerpen- Noord en oud-Berchem); op de zogenaamde herwaarderingsgebieden. De animatoren moeten zich daar in de eerste plaats richten op maatschappelijk kwetsbare kinderen en jongeren.⁷⁷ Tijdens het schooljaar bieden zij na schooltijd activiteiten aan op het plein (bijvoorbeeld voetbal, knutselen, vrij spel). In schoolvakanties zorgen zij voor activiteiten en begeleiding in de namiddag en organiseren ze regelmatig uitstappen (naar de speeltuin, gaan zwemmen,...).

De doelgroep van de bevroegde animatoren, zowel professionelen als vrijwilligers, bestaat voornamelijk uit kinderen en jongeren tussen zes en zestien jaar. De gemeenschappelijke lijn die hun situatie kenmerkt is dat door iedereen, behalve de Crefi animateur, specifiek aandacht wordt geschonken aan kinderen en jongeren die minder kansen krijgen in de traditionele werking van jeugdverenigingen; omdat de drempel voor hen te hoog is, ze de toegang niet vinden, ze de taal niet spreken, ze teveel amok maken, ...Het gaat om een kansarm en maatschappelijk kwetsbaar publiek. Dit is toevallig; er is niet bewust gezocht naar animatoren die werken met een maatschappelijk kwetsbaar publiek.

3.3.2 Relatie kind- animateur

Bijna alle animatoren geven aan een gesprekscultuur na te streven. Vanuit een wederzijds respect voor en openheid tegenover elkaar moet alles bespreekbaar zijn. Enerzijds moet een

⁷⁵ <http://www.akindo.be>, 4 april 2005.

⁷⁶ <http://home.tiscali.be/spelen/organisatie.html>, 4 april 2005.

⁷⁷ http://www.visier.be/pdfs/projecten_GSB/Pleinanimatieproject.doc, 4 april 2005.

kind aanvoelen dat het welkom is bij de animator, anderzijds moet de animator het kind uitleg verschaffen over het waarom van straffen of van regels. Vijf pleinanimatoren noemen hier expliciet het belang van een vertrouwensrelatie tussen kind en animator. Twee daarvan zeggen dat je dat noodzakelijke vertrouwen niet zomaar krijgt, maar dat je het langzaam aan moet verdienen.

Een meerderheid van animatoren geeft aan ook een opvoedkundige rol te vervullen. Al zeggen de professionele animatoren dat hiervoor eerst een vertrouwensrelatie moet gevestigd zijn. Het opvoedende zit in het structuur brengen, in het aangeven van grenzen, in het verduidelijken van de achterliggende waarden en normen van regels, in het geven of laten nemen van verantwoordelijkheid, in het stimuleren van sociaal contact of in het positief bekrachtigen. De meeste vrijwillige animatoren stellen daarbij dat ze binnen hun werking slechts over beperkte mogelijkheden beschikken om opvoedkundig op te treden, maar dat ze het in de mate van het mogelijke toch proberen, bijvoorbeeld door te benadrukken dat een kind dankjewel en alstublieft moet zeggen of door de achterliggende waarden en normen van regels te verduidelijken bij regelovertradingen.

Twee professionele animatoren vinden gezag in de omgang met de kinderen/ jongeren belangrijk. Iemand zegt hierover: “Als vrouw, voor mij, is dat meer echt op mijn strepen staan en daarom probeer ik dat gezag toch ook wel te houden.” De andere geeft aan dat gezag te gebruiken om controle en overzicht te houden op de situatie. Volgens deze animator kan van daaruit ingespeeld worden op de actuele noden van de groep, waardoor problemen kunnen worden voorkomen. Twee andere pleinanimatoren geven aan dat ze toch ook proberen “een kameraad” te zijn voor de jongeren. Bij de vrijwillige animatoren oppert iemand echter dat een voldoende grote psychologische afstand tussen kind en animator moet worden gerespecteerd.

Uit het onderzoek komen als sleutelbegrippen in de relatie tussen kind en animator naar voren: gesprekscultuur, vertrouwen, opvoedkundige taak en gezag.

3.3.3 Omgang met vertrouwelijke informatie

Noch de vrijwillige noch de professionele animatoren blijken een standaardprocedure te hebben die ze moeten volgen als ze vertrouwelijke informatie opvangen. Nochtans zeggen beide groepen dat ze wel eens vertrouwelijke informatie te weten komen. De professionele animatoren geven aan dat het daarbij vooral gaat om informatie die betrekking heeft op kleine criminaliteit, bij de vrijwillige animatoren blijkt het meer om mishandeling of suïcidaal

gedrag te gaan. Hoe in praktijk met vertrouwelijke informatie wordt omgesprongen, is afhankelijk van: de situatie, de context, de organisatie en de positie van de animator.

In eerste instantie blijkt de reactie vooral te bestaan uit: luisteren, open staan, het kind duidelijk maken dat het met zijn verhaal bij je terecht kan (zonder het daartoe te dwingen), de feiten bespreken. Men wil terug rust brengen, zowel voor het kind als voor de groep. Eén vrijwillige animator oppert dat er toch steeds moet worden getracht “de concrete werking voor de rest van de groep draaiende te houden”.

Twee vrijwillige animatoren zeggen dat die informatie in ieder geval wordt besproken in het hele animatorenteam, zodat ook anderen het gedrag van het kind kunnen kaderen, zodat een zelfde houding tegenover dat kind kan worden aangenomen en ook omdat het minder zwaar weegt bepaalde zaken niet alleen te moeten dragen. Eén van hen zegt dat dit duidelijk naar het kind toe wordt gecommuniceerd. De andere geeft echter aan dat dit voor het kind geheim blijft.

Op langere termijn wordt getracht extra aandacht te hebben voor het kind en om de evolutie van de problemen op te volgen. Hoe verder wordt gereageerd verschilt tussen professionele en vrijwillige animatoren.

De professionele animatoren zeggen, op één uitzondering na, allemaal niets concreets rechtstreeks aan de politie te melden. Algemene zaken, zoals “er wordt op het plein gedeald”, kunnen wel worden doorgegeven, via tussenpersonen als: buurttoezichters of buurtregisseurs. Twee pleinanimatoren zeggen nog nooit politie te hebben ingeschakeld en dat dit ook zo zal blijven. Zij proberen problemen eerder via de ouders van de jongere te regelen. De vier anderen zeggen dat ze in extreme gevallen, als het echt niet anders kan, wel rechtstreeks de politie zouden inschakelen. Als het zaken betreft waarvoor ze denken dat hulpverlening nodig is, proberen alle pleinanimatoren de jongere te overtuigen contact op te nemen met een straathoekwerker. Eén pleinimator geeft daarbij aan: “Ik zeg hen ook dat ze tegen de straathoekwerker meer kunnen zeggen dan tegen mij.” Deze persoon vindt dat de jongeren duidelijk moeten weten dat een pleinimator soms genoodzaakt is iets te doen met de informatie die hij krijgt. Zo kunnen jongeren zelf kiezen of ze iets al dan niet vertellen en weten ze wat de mogelijke gevolgen daarvan kunnen zijn.

De vrijwillige animatoren geven aan dat ze niet altijd veel kunnen doen. De helft van de vrijwilligers geeft aan extra aandacht te hebben voor het kind door de situatie op te volgen. Vier van de zes geven aan bij ernstige problemen iemand van de organisatie en ook de ouders

in te lichten of te raadplegen. Er is niemand die oppert om met bepaalde informatie naar de politie te stappen. Ook de stap naar hulpverlening wordt niet gemakkelijk gezet. Iemand zegt hierover dat dit niet de taak is van een animator. Een andere animator haalt een voorbeeld aan waarbij wel contact werd gezocht met het CLB van de school van het kind, in de hoop dat via deze weg zou worden ingegrepen. Diezelfde persoon geeft ook aan dat in zulke gevallen veel moeite wordt gedaan om "te proberen de kinderen in de organisatie te houden", zodat ze kunnen worden opgevolgd en zodat de kinderen toch een beetje een leuke tijd kunnen hebben.

Binnen de interviews werden een aantal specifieke vormen van vertrouwelijke informatie die op of over de rand van het wettelijk toelaatbare zitten (drugs, vandalisme, mishandeling en suïcidaal gedrag) als topic verder bevraagd om na te gaan wat in concrete gevallen de reactie is. In wat volgt worden die reacties, opgesplitst per topic, besproken.

3.3.3.1 Drugs

De vrijwillige animatoren zeggen allemaal dat er binnen hun organisatie een duidelijk beleid bestaat wat betreft de omgang met drugs. Eén respondent zegt zelfs dat haar organisatie er een slogan van heeft gemaakt: "scouting is kicken zonder drugs". De houding die moet worden aangenomen tegenover de meer aanvaarde drugs (alcohol en sigaretten), varieert van schorsing over melden aan ouders tot toelaten binnen bepaalde grenzen. Eén respondent geeft aan dat het meesmokkelen van alcohol op kamp eerder als sport/ traditie dan als probleem beschouwd moet worden. Het risico dat de alcohol wordt afgepakt maakt deel uit van dat spel. De aanpak van andere drugs (cannabis, XTC, speed,...) is bij alle organisaties gelijk: de jongere wordt geschorst, de drugs worden afgepakt en de ouders worden ingelicht (tenzij er echt goede redenen zijn om dit niet te doen).

Als er sprake is van verslaving, blijkt er een hiaat te zijn in het drugbeleid van de verschillende organisaties met vrijwillige animatoren. In een dergelijk geval wordt volgens de meesten de gewone procedure (schorsen, afpakken en ouders inlichten) gevolgd. Iemand geeft aan in een dergelijk geval iemand van de organisatie in te lichten, zodat die kan beslissen wat er verder dient te gebeuren, want: "wij zijn geen hulpverleners".

Bij pleinontwikkeling bestaat geen uitgeschreven aanpak voor drugs. De pleinanimatoren geven aan regelmatig geconfronteerd te worden met jongeren die joints roken tijdens de activiteit. Het blijken echter meestal jongeren te zijn die niet meedoen met de activiteiten en

die spontaan of op vraag aan de kant gaan als ze de animatoren zien komen. Eén professioneel animator geeft aan zich daar liefst niet mee te moeien. “Iedereen heeft zijn eigen ding, zijn eigen leven. En iedereen heeft zijn eigen plek op het plein en je moet maar respect opbrengen voor mekaar.”

Als er vragen rond drugs komen, wordt wel informatie gegeven, wordt de dialoog wel gevoerd. Verschillende pleinanimatoren denken door hun aanwezigheid, door hun gesprekken met de jongeren een preventieve invloed te hebben ten aanzien van druggebruik. Iemand zegt hierover: “Dat is dan gewoon die vertrouwensrelatie en die vriendschapsrelatie; omdat die gasten ook wel heel veel dingen vertellen waar je wel op kan inspelen. Niet dat dat daarom bij iedereen helpt, maar ik denk dat je er bij sommige gasten wel iets door kan veranderen, zeker bij de jongsten. Bij sommige gasten is dat echt bijna al hopeloos, dan weet je gewoon dat je er niet veel aan kan veranderen. Maar een aantal andere gasten kan je mogelijkheden en kansen geven: “ga dat eens doen, ga dat eens doen””. Iemand geeft aan dat hun preventieve rol zich niet beperkt tot preventie van druggebruik, maar dat het ook kan gaan om preventie van mogelijke gevolgen ervan. “Ik heb zoiets van: ik vind het geen probleem dat jullie gebruiken; ik heb desnoods ook een doosje waar ze hun spuiten in kunnen steken. Ik heb dan zoiets van geef ze af en steek ze in een doosje dat die klein mannen niet in jullie spuiten liggen. Maar als ze er een stop op zetten, dan zal ik er nog naartoe gaan en zeggen dat dat bangelijk is dat ze dat willen doen.”

Als er echt een vraag naar hulpverlening komt, zeggen alle pleinanimatoren door te verwijzen naar de straathoekwerker. Dat is een hulpverlener, zij niet. Als er op het plein gedeald wordt, geeft iemand aan te vragen of ze dat niet ergens anders kunnen gaan doen, ergens waar geen kinderen zijn. Eén persoon zegt dergelijke zaken concreet en rechtstreeks aan te geven bij de politie. “... zo’ n soort auto -je moet dan wel de nummerplaat hebben- die staan daar geregeld te smoren of te dealen of te spuiten. Dat wordt wel doorgegeven.”

3.3.3.2 Vandalisme

Beide groepen van animatoren worden regelmatig met vandalisme geconfronteerd. Dit kan zijn: beschadiging van de infrastructuur van het werkingsgebied, diefstal (van GSM ‘s, geld, eten, rugzak, digitaal fototoestel,...), beschadigen of stelen van spelmateriaal of vechtpartijen. Zo zegt een vrijwillig animator: “Er was overlaatsst een kei duur voorwerp à la een GSM, maar ik weet niet meer wat het was, ah ja, een digitaal fototoestel van een leiding. Dat kostte echt heel veel geld. Wij hadden wel wat vermoedens. ... Maar wij hebben dat kind aan de tand

gevoeld en nog eens en nog eens. Maar die bleef ontkennen. Dan kan je niets doen. Zeer, zeer jammer, digitaal fototoestel weg.” Een pleinanimateur geeft als voorbeeld: “Ik heb wel een voorval gehad. Van jongeren waar je toch al een tijd mee bezig bent geweest. Die dat hier hebben proberen in te breken in de uitleendienst. Die werden mee door mij buiten gezet. Euhm en waar dat ze dan met een steen naar mij smijten. Maar mij missen en een raam van een auto insmijten. Dat zijn dan van die voorvallen.” Eén pleinanimateur geeft zelfs aan ervan getuige te zijn geweest dat iemand werd neergestoken op het plein.

Vrijwillige animatoren zeggen in eerste instantie snel te willen ingrijpen, duidelijk de grenzen te willen stellen en te trachten met alle betrokkenen te praten om te achterhalen wat er precies gebeurd is. Als het om ernstige of dure zaken gaat, worden ouders en eigenaar ingeschakeld om de zaak financieel te regelen. Bij één organisatie worden de ouders aangesproken om het kind zelf de schade te laten vergoeden. “Het is niet de bedoeling dat de ouders het gewoon gaan voorschieten. Dan wordt overleg gepleegd met de ouders, van vinden jullie dat goed om bijvoorbeeld niet de hele ruit, maar 10% van de ruit of zo door het kind te laten vergoeden?” De vrijwilligers geven aan dat er bovenop de financiële regeling meestal nog een straf volgt voor de jongere in kwestie, liefst een straf waarbij de jongere zijn fout kan herstellen. Zo zegt iemand over een kind: “Die schreef met een graffiti-achtig ding op onze schuifaf. Die moest dan eerst die schuifaf proper maken, en dan overcorrectie, ook nog een muur proper maken of zo. Die moet nog iets extra doen.” Over het inschakelen van politie bij vandalisme bestaat verdeeldheid. De meeste vrijwillige animatoren zeggen dat politie nooit wordt ingeschakeld. Iemand geeft als antwoord op de vraag waarom bij diefstal de politie niet wordt ingeschakeld: “... waarom zou je aangeven aan de politie en er moeite voor doen, als je toch weet dat je het nooit gaat terugvinden?”. Andere redenen die worden gegeven om niet te melden zijn: de vertrouwensrelatie met de jongeren niet op de helling zetten of omdat men niet weet wat voor effect het op de rest van de groep zou kunnen hebben. Er is één vrijwilliger die aangeeft dat, als jongeren echt iets strafbaars doen, in ieder geval naar de politie wordt gestapt; zoniet brengen de jongeren de goede naam van de organisatie in het gedrang.

Als het om vernieling of diefstal van het eigen materiaal gaat, reageren de meeste pleinanimatoren door een volgende keer niet of zonder materiaal naar het plein te gaan, met de boodschap: “Hier heb je lucht, speel daar nu maar mee.” Wat andere zaken betreft, reageren de professionele animatoren verschillend. Twee zeggen in geen geval naar de politie te gaan, maar wel naar de ouders van de betrokkene te stappen. Drie pleinanimatoren zeggen

het aan te geven als het echt niet anders kan, maar algemeen en anoniem. Eén daarvan zou wel tegen het slachtoffer zeggen wie de dader is en ook dat voor politie te willen getuigen als het slachtoffer erom vraagt. De pleinanimateur die getuige was van de steekpartij zegt de politie te hebben gebeld, maar zonder te zeggen wie hij zelf was. Eén pleinanimateur zegt al wat strafbaar is en waar hij getuige van is, zonder uitzondering, aan te geven aan de politie. De pleinanimateur uit het geciteerde voorbeeld met de geworpen steen zegt over dat voorval: "En ik heb daar dan ook de politie bijgehaald omdat ik zoiets had van dit kan niet meer, dit gaat te ver. Dat was een beetje gokken. Van ik verlaat hier mijn band met u, mijn veilige relatie met u. Ik moest ook een stuk naar mijn gezagspositie werken. Ik haal de politie erbij dus in welke mate heeft dat invloed? Dat heeft nu nog altijd zijn uitwerking."

3.3.3.3 Mishandeling

Prevalentie van mishandeling

Vier van de vrijwillige animatoren zeggen al eens geconfronteerd te zijn met informatie over seksueel misbruik. Iemand doet hierover het volgende verhaal: "We waren gaan zwemmen in een gewoon zwembad. Daar was nog een groep van mentaal gehandicapten. Op een gegeven moment was er één van de jongens van die groep die één van onze meisjes achtervolgde en ook aan haar badpak trok en ja, haar echt achtervolgde en haar echt wilde vastpakken en zo. En dat meisje die reageerde daar heel hysterisch op. Wij snapten dat niet goed. Je weet dan wel dat het waarschijnlijk wel te maken zal hebben met seksueel misbruik. En achteraf is dat er dan uitgekomen; ze heeft dat dan aan mij verteld, dat ze inderdaad een heel verleden heeft van seksueel misbruik." Twee vrijwilligers zeggen geconfronteerd te zijn met informatie over fysiek misbruik en drie met informatie over psychisch misbruik. Eén vrijwillig animator die nog nooit met een dergelijke situatie is geconfronteerd zegt: "Een kind dat zegt: "ik word misbruikt, dat heb ik nog niet meegemaakt. Ik zou dat ook heel verbazend vinden. Een kind zegt dat ook eerder aan anderen, omdat die vertrouwensrelatie bij ons niet zo sterk is. Als een kind dat uiteindelijk lost tegen een leerkracht die het een heel jaar lang elke dag ziet, vind ik dat normaal. Maar wij hebben dat niet zoveel. Wij hebben er soms wel vermoedens van."

Geen enkele pleinanimateur zegt al ooit geconfronteerd te zijn met een kind dat expliciet vertelde dat het werd mishandeld. Ze denken niet dat mishandeling bij hun publiek minder voorkomt, maar eerder dat het minder als probleem gekend is of als probleem ervaren wordt.

“Ik denk dat de rest (het gaat daarbij om de kinderen) af en toe eens een goei pattat rond hun oren krijgen hé, maar dat is een stuk van hun cultuur.” Iemand oppert dat het contact tussen kind en animator niet nauw genoeg is om zulke zaken te vertellen.

Reactie op mishandeling

Als reactie op vermoedens geven alle animatoren aan zich open te stellen, luisterbereidheid te tonen, het kind extra aandacht te geven. Er wordt geopperd dat een kind niet mag gedwongen worden om het te vertellen. Een kind moet niets vertellen, maar als het dat wel wil doen, moet het ervaren dat het met zijn verhaal ergens terecht kan. “Ik wacht liever tot ze er zelf mee afkomen.” Algemeen zegt men dat met een verhaal van mishandeling eigenlijk niet veel kan worden gedaan, behalve dan: doorverwijzen. Niemand zegt met een verhaal van mishandeling of verwaarlozing naar de politie te zullen stappen. Naar politie stappen kan de vertrouwensrelatie met het kind in gevaar brengen, wat het kind als bedrog kan ervaren.

De vrijwilliger uit het geciteerde verhaal in het zwembad geeft aan het belangrijk te vinden dat een kind met een dergelijk verhaal ergens terecht kan, er met iemand over kan praten, ook na het kamp. Ze zegt: “Ik heb toen ook gevraagd of ze iemand had om mee te praten als ze terug was van op kamp. Toen zei ze wel dat er in de instelling iemand was waarmee ze kon praten.” De vrijwilligers vinden dat ze niet veel meer kunnen doen dan doorverwijzen. Sommige vrijwillige animatoren beschouwen doorverwijzen echter niet als hun taak. Eén vrijwilliger zegt dat niet zomaar hulpverlening kan worden ingeschakeld. Er moet altijd eerst langs de ouders worden gegaan, “al is het maar om hen wat voorsprong te geven”. Eén vrijwillige animator geeft aan dat er binnen haar organisatie in geval van mishandeling hard wordt geprobeerd het kind in de jeugdvereniging te houden om twee redenen. Men kan zo de evolutie opvolgen en bovendien probeert men het kind op die manier toch nog iets mee te geven.

De meerderheid van de pleinanimatoren geeft aan bij vermoedens bij anderen (hulpverleners) ten rade te gaan, om te horen wat ze kunnen doen. Eén pleinanimator zegt bij vermoedens een logboek bij te houden, omdat er feitelijke data nodig zijn als er iets verder mee moet gedaan worden. Eén professionele animator vindt doorverwijzen noodzakelijk want: “Wij zijn daar niet voor opgeleid. Al is het soms heel moeilijk om de grens te trekken.” Als er al iets gebeurt,

zal dit vooral via de organisatie zelf of via niet officiële diensten (JAC, CAW) zijn, maar niet via de politie.

3.3.3.4 Suïcidaal gedrag

In het onderzoek bij vrijwillige animatoren is de topic “suïcidaal gedrag” toegevoegd, nadat iemand het spontaan als voorbeeld gaf. De interviews van de professionele animatoren gebeuren allemaal voor de interviews van de vrijwilligers. Daardoor zijn geen gegevens beschikbaar over de omgang met informatie over zelfdoding, suïcidale gedachten of automutulatie bij professionele animatoren.

Slechts twee vrijwillige animatoren werden al geconfronteerd met automutulatie. Iemand beschrijft die situatie als volgt: “Die sneed telkens met scharen en messen in haar pols en die wou dat die wonde niet genas. Dus begeleiding mocht die wonde niet verzorgen, mocht dat niet uitwassen, niet ontsmetten, geen pleister op doen. Maar die wonde was echt wel een stuk of acht centimeter groot. En die bleef echt in die pols snijden. Die bleef ermee verdergaan.”

Twee vrijwilligers kwamen al eens in contact met duidelijk geuite zelfmoordgedachten van een kind. Iemand zegt daarover: “En dan kwam hij bij mij wenen en zo vertellen dat hij thuis zo lang op die kamer moest zitten en dat hij dan echt aan het denken was van ja. Zo van “soms eh, dan heb ik goesting om uit mijn raam te springen, hé, want mijn bomma is dood en dan ben ik daar bij” en zo van die dingen. En ja, dat is wel geheim. Dat is iets dat die jongen thuis niet gaat vertellen. Maar dat is wel iets dat je aan de andere leiding meegeeft, zonder dat die gast dat weet. Gewoon, kwestie van die in de gaten te houden.”

Als reactie naar het kind toe zeggen vrijwilligers vooral geduld te tonen, open te staan, te luisteren en de mogelijkheid te bieden om erover te praten. Iemand zegt dat een kind niet zomaar zegt zelfmoord te willen plegen, maar dat het daarmee aangeeft dat het zich niet goed voelt. Daarom is het belangrijk het kind bij de groep te betrekken en te zorgen dat het niet wordt gepest, zodat het niet nog meer negatieve ideeën over zichzelf gaat vormen. Alle animatoren die hiermee zijn geconfronteerd, geven aan dat dit in het hele animatorenteam is besproken. De reden hiervoor is dat een dergelijke verantwoordelijkheid te groot is om als vrijwilliger alleen te dragen. Daarom hebben ze ook allemaal iemand van hun organisatie en zelfs de ouders ingelicht. In één geval werd de informatie ook doorgegeven aan het CLB van de school van het kind dat er dan verder mee aan de slag is gegaan.

3.4 Besluit

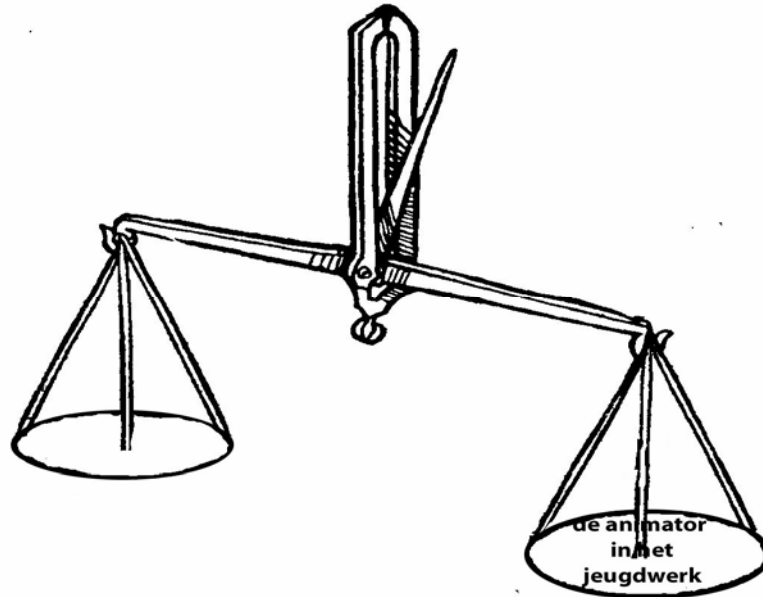
Voor deze thesis werd een kwalitatief, beschrijvend onderzoek gedaan met als doel te achterhalen hoe animatoren in het jeugdwerk in praktijk omgaan met vertrouwelijke informatie. Daartoe werden zes vrijwillige en zes professionele animatoren in het jeugdwerk geïnterviewd.

Uit dit onderzoek blijkt dat de bevroagde animatoren veel belang hechten aan openheid en respect. De meesten streven een cultuur na waarin de kinderen en jongeren ervaren dat ze met hun verhaal bij de animator terecht kunnen.

Noch de bevroagde vrijwillige noch de bevroagde professionele animatoren hebben een standaardprocedure om met vertrouwelijke informatie om te gaan. Hoe daarmee in de praktijk wordt omgesprongen, blijkt afhankelijk van de situatie, de context, de organisatie en de positie van de animator.

In het onderzoek werd eerst gevraagd naar de reactie op vertrouwelijke informatie in het algemeen. Vervolgens werd een opsplitsing gemaakt naar omgang met informatie over drugs, mishandeling, vandalisme en suïcidaal gedrag (enkel bij vrijwillige animatoren).

4 Juridisch kader

4.1 Inleiding

Animatoren in het jeugdwerk zijn, net als alle andere burgers, gebonden door vele rechten en plichten. Een aantal van die rechten en plichten kunnen belangrijk zijn voor de omgang met vertrouwelijke informatie. De animatoren moeten zich daar bewust van zijn en moeten hun rechten en plichten kennen omdat ze soms met vertrouwelijke informatie worden geconfronteerd. Op een dergelijk moment moeten ze weten hoe ze er volgens de wet mee moeten omgaan en wat de gevolgen kunnen zijn als ze dat niet doen.

In dit hoofdstuk komen de rechtsregels aan bod die voor animatoren in het jeugdwerk van belang kunnen zijn bij de omgang met vertrouwelijke informatie. In hoofdstuk 5 worden deze regels geconfronteerd met het praktijkgedrag van animatoren. Daar wordt gekeken of de bevraagde animatoren volgens de rechtsregels handelen, of er aanpassingen nodig zijn aan dat handelen en of aanpassingen nodig zijn aan de bestaande wetgeving.

4.2 Verantwoording keuze rechtsregels

Wie het begrip “vertrouwelijke informatie” hoort, denkt al snel aan de privacywetgeving. Artikel 3⁷⁸ van de privacywet⁷⁹ geeft echter aan dat deze enkel van toepassing is op de geautomatiseerde verwerking van persoonsgegevens of op verwerking in bestanden en dossiers. Dat is niet waar het in deze thesis over gaat. Daarom is deze wet hier niet relevant en wordt zij niet besproken.

Wie vertrouwelijke informatie heeft kan die voor zichzelf houden of doorvertellen aan anderen. In hoofdstuk 2 is al gezegd dat doorvertellen kan gebeuren omdat men er familie of vrienden een dienst mee wil bewijzen, omdat men erdoor in het middelpunt van de belangstelling komt te staan of omdat het gaat om informatie die te zwaar is om alleen te dragen. Over dit zwijgen of doorvertellen zou een animator niet zomaar naar eigen goeddunken mogen beslissen. De rechtsregels die hem daarin kunnen sturen zijn die in verband met discretieplicht, beroepsgeheim, aangifteplicht en schuldig hulpverzuim. In dit hoofdstuk worden deze rechtsregels stuk voor stuk besproken. Daarbij wordt telkens aandacht besteed aan het mogelijke onderscheid tussen vrijwillige en professionele animatoren.

4.3 Relevante rechtsregels

4.3.1 Discretieplicht

Met discretieplicht wordt bedoeld: *de plicht om bepaalde informatie niet te verspreiden of er op zijn minst discreet mee om te springen.*⁸⁰ Er is in België geen algemeen geldende rechtsbepaling aangaande discretieplicht. Een discretieplicht kan worden opgelegd door een wet, een contract, een tuchtreglement of een deontologie.⁸¹

⁷⁸ Art. 3§1: Deze wet is van toepassing op elke geheel of gedeeltelijk geautomatiseerde verwerking van persoonsgegevens, alsmede op elke niet-geautomatiseerde verwerking van persoonsgegevens die in een bestand zijn opgenomen of die bestemd zijn om daarin te worden opgenomen.

⁷⁹ Wet 8 december 1992 ter bescherming van de persoonlijke levenssfeer ten opzichte van de verwerking van persoonsgegevens, B.S. 18 maart 1993.

⁸⁰ R. DE DONDER, *Congres Jeugdwerk en maatschappelijke kwetsbaarheid 2003 verslag sessie beroepsgeheim*, Antwerpen, Uit De Marge, 2003, 1.

⁸¹ X. *beroepsgeheim: congrestekst jeugdwerk en maatschappelijke kwetsbaarheid*, Antwerpen, Uit De Marge, 2004, 3.

4.3.1.1 Voorbeelden van discretieplicht

Een discretieplicht is bijvoorbeeld te vinden in artikel 17⁸² van de Arbeidsovereenkomstenwet. Dit artikel kan gelden voor professionele animatoren die werken binnen een arbeidsovereenkomst. Volgens dit artikel mogen ze geen geheimen over persoonlijke of vertrouwelijke aangelegenheden publiek maken. Ze moeten er “discreet” mee omspringen. Toegepast op vertrouwelijke informatie betekent dit dat de professionele animatoren de informatie in principe niet aan anderen mogen doorgeven. Deze discretieplicht geldt niet ten aanzien van hun hiërarchisch oversten (hun hoofdanimator of de coördinator van hun organisatie).⁸³ Vrijwillige animatoren zijn niet door een arbeidsovereenkomst gebonden. Bijgevolg kunnen ze ook niet door dit artikel gebonden zijn.

Ook in een deontologische code voor een bepaalde beroepsgroep kan een discretieplicht worden opgenomen. Een deontologische code of een beroepscode is een verzameling van normen en waarden voor goed professioneel handelen, die is opgesteld door een bepaalde beroepsgroep en die de leden van die beroepsgroep in acht dienen te nemen bij de uitoefening van hun beroep.⁸⁴ Uit De Marge⁸⁵ heeft een “deontologie van het jeugdwerk met maatschappelijk kwetsbare kinderen en jongeren” opgesteld. Daarin is een hoofdstuk gewijd aan het omgaan met vertrouwelijke informatie.⁸⁶ Uit artikel 32⁸⁷ van deze deontologie blijkt dat animatoren die binnen deze deontologie werken een discretieplicht⁸⁸ hebben.

Noch Pleinontwikkeling, noch de bevraagde vrijwillige jeugdverenigingen werken echter met deze deontologie. Dat heeft tot gevolg dat hun animatoren er in principe niet door gebonden zijn.

⁸² Art. 17, wet 3 juli 1978 betreffende de arbeidsovereenkomsten. De werknemer is verplicht:

3° zowel gedurende de overeenkomst als na het beëindigen daarvan, zich ervan te onthouden:

a) fabrieksgeheimen, zakengeheimen of geheimen in verband met persoonlijke of vertrouwelijke aangelegenheden, waarvan hij in de uitoefening van zijn beroepsarbeid kennis kan hebben, bekend te maken.
b) daden van oneerlijke concurrentie te verrichten of daaraan mede te werken

⁸³ R. DE DONDER, *Congres Jeugdwerk en maatschappelijke kwetsbaarheid 2003 verslag sessie beroepsgeheim*, Antwerpen, Uit de marge, 2003, 3.

⁸⁴ E. LEENAERTS, “De waarde van deontologische codes in de welzijnssector” in VAN BUGGENHOUT, B., *Sociale bescherming op nieuwe paden*, Leuven, Universitaire Pers Leuven, 2003, 199.

⁸⁵ Vlaams Steunpunt voor Jeugdwerk met Maatschappelijk Kwetsbare Kinderen en Jongeren.

⁸⁶ X., *deontologie van het jeugdwerk met maatschappelijk kwetsbare kinderen en jongeren*, Antwerpen, Uit De Marge, 2004, 15-18.

⁸⁷ Art. 32: “Jeugdwerkers en jeugdwerkingen zijn gebonden door een discretieplicht. Deze discretieplicht houdt in dat de werker/ werking discreet omgaat met de vertrouwelijke informatie die hij heeft over kinderen en jongeren en hun omgeving. Dit betekent ook dat deze informatie in principe niet doorgegeven wordt aan derden”.

⁸⁸ X. *beroepsgeheim: congrestekst jeugdwerk en maatschappelijke kwetsbaarheid*, Antwerpen, Uit De Marge, 2004, 3.

Nochtans blijkt uit hoofdstuk 2 dat in het begrip “vertrouwelijke informatie” vervat zit dat er discreet mee moet worden omgesprongen, door iedereen, dus ook door animatoren in het jeugdwerk. In het eindrapport van de projectgroep “de dunne rode lijn” wordt gesteld: de enige manier waarop met de vertrouwelijke informatie kan worden gewerkt is wanneer de jongere de animator kan vertrouwen en wanneer de jongere weet waaraan hij zich kan verwachten als hij de animator iets toevertrouwt.⁸⁹

4.3.2 Beroepsgeheim

Door het uitvoeren van hun beroep kunnen animatoren op de hoogte zijn van vertrouwelijke informatie, zowel uit de privé- als uit de illegale sfeer.⁹⁰ Het gaat daarbij om alle informatie die hen uitdrukkelijk of stilzwijgend wordt toevertrouwd: informatie die de betrokkene vertelt over zichzelf of over derden of informatie die door derden wordt verteld over de betrokkene.⁹¹

Beroepsgeheim omvat een wettelijk geregelde plicht tot geheimhouding voor informatie waarvan men kennis heeft door de uitoefening van zijn beroep. Beroepsgeheim wordt geregeld door artikel 458 Sw.

Artikel 458 Sw. bepaalt het volgende:

“Geneesheren, heelkundigen, officieren van gezondheid, apothekers, vroedvrouwen en alle andere personen die uit hoofde van hun staat of beroep kennis dragen van geheimen die hun zijn toevertrouwd en deze bekendmaken buiten het geval dat ze worden opgeroepen om in rechte of voor een parlementaire onderzoekscommissie getuigenis af te leggen en buiten het geval dat de wet hen verplicht die geheimen kenbaar te maken, worden gestraft met een gevangenisstraf van acht dagen tot zes maanden en een geldboete van honderd tot vijfhonderd Euro”.

Het beroep van professionele of de staat van vrijwillige animator in het jeugdwerk is in dit wetsartikel niet uitdrukkelijk opgenomen. Art. 458 Sw. blijft vaag over de categorie “andere personen”. Dit geeft een ruime interpretatievrijheid aan de rechter. Daarom heeft het Hof van Cassatie de notie “noodzakelijke bewaarder” ingevoerd. De rechtspraak ontwikkelde een

⁸⁹ H. CAPALS, K. CLIJSTERS et.al., *De dunne rode lijn*, onuitg. onderzoeksrapport sociale pedagogiek KUL 2002, 168.

⁹⁰ X., *deontologie van het jeugdwerk met maatschappelijk kwetsbare kinderen en jongeren*, Antwerpen, Uit De Marge, 2004, 15.

⁹¹ F. HUTSEBAUT, *Beroepsgeheim in de relatie politie, justitie, hulpverlening*, onuitg., 2005, 4.

aantal criteria om te bepalen of iemand al dan niet een noodzakelijke bewaarder is.⁹² Hutsebaut noemt als criteria: het uitgeoefende beroep moet het algemene belang dienen, het vertrouwen moet noodzakelijk zijn voor de uitoefening van het beroep en de bijstand moet vereist zijn.⁹³

Pleinontwikkeling heeft onder meer tot doelstelling: de samenlevingsproblemen verminderen, het veiligheidsgevoel bevorderen, de sociale samenhang in de buurten versterken en de kwaliteit van het leven in de wijk bevorderen.⁹⁴ Om aanspraak te willen maken op subsidies van de Vlaamse overheid, moet het jeugdwerk, dus ook het vrijwillige jeugdwerk, een bijdrage leveren om de kwaliteit van de samenleving te verbeteren.⁹⁵ Op basis daarvan lijkt het aannemelijk dat zowel professionele als vrijwillige animatoren voldoen aan het eerste criterium; het algemene belang dienen. Over het voldoen aan de andere twee criteria is discussie mogelijk.

Het is aan de rechter om te oordelen of voor de specifieke functie van animator in het jeugdwerk een beroepsgeheim van kracht is. In de rechtspraak is geen precedent te vinden. Een dergelijk oordeel zou als richtlijn kunnen dienen voor andere animatoren. Toch kan een andere rechter in een andere zaak volledig onafhankelijk daarvan beslissen. Bij dit oordeel zal de rechter zich buigen over de voor- en nadelen om aan animatoren in het jeugdwerk een beroepsgeheim toe te kennen. Hierbij zou hij een onderscheid kunnen maken tussen professionele en vrijwillige animatoren in het jeugdwerk.

4.3.2.1 Professionele animatoren

Professionele animatoren in het jeugdwerk werken vaak niet met de eenvoudigste doelgroep. De reden waarom professionelen in bepaalde gevallen worden ingeschakeld, is om een specifiek aanbod, een specifieke werking te kunnen aanbieden voor kinderen en jongeren die in het bestaande vrijetijdsaanbod uit de boot vallen. De professionele animatoren die voor het praktijkonderzoek bevraagd zijn, werken bij Pleinontwikkeling Antwerpen, in zogenaamde probleemwijken, met voornamelijk kansarme en allochtone kinderen en jongeren⁹⁶. Eén van de doelstellingen van Pleinontwikkeling is dat de animatoren voor alle buurtbewoners het

⁹² F. HUTSEBAUT, *Beroepsgeheim in de relatie politie, justitie, hulpverlening*, onuitg., 2005, 3.

⁹³ F. HUTSEBAUT, *o.c.*, 3.

⁹⁴ http://www.visier.be/pdfs/projecten_GSB/Pleinanimatieproject.doc, 4 april 2005.

⁹⁵ Decr. VI. Gem. 14 februari 2003 houdende de ondersteuning en de stimulering van het gemeentelijk intergemeentelijk en provinciaal jeugdwerkbeleid, *B.S.*, 24 maart 2003.

⁹⁶ zie hoofdstuk 3, p. 23;

meest zichtbare aanspreekpunt voor (het signaleren van) problemen op en rond het plein moeten zijn.⁹⁷ Die signalen moeten worden doorgegeven aan de juiste instanties. In dat opzicht zijn de pleinanimatoren contactpersoon tussen de jongeren en bewoners enerzijds en de instanties werkzaam op en om het plein (buurttoezicht, buurtregie, OCMW, de stad, politie,...) anderzijds. Dit houdt concreet in dat ze met al die partners (dienstverlening, hulpverlening, bewoners, maar ook met politie) een goed contact moeten onderhouden. Ze moeten in vertrouwen met al die personen en diensten kunnen werken. Nochtans moet, om de werking van Pleinontwikkeling uit te bouwen, het vertrouwen van de jongeren (en van de buurt) worden gewonnen.⁹⁸ Kinderen en jongeren moeten weten dat de animatoren er voor hen zijn en dat ze geen “spionnen” zijn van de politie, dat ze erop kunnen vertrouwen dat de animatoren de zaken die ze te weten komen niet gaan “klikken”. Om dat vertrouwen van de kinderen en jongeren te krijgen, is het belangrijk dat ze inderdaad niet gaan “klikken”; noch bij politie, noch bij andere officiële instanties. De animatoren geven zelf aan dat ze, indien ze die informatie zouden doorgeven aan politie, het vertrouwen van de jongeren kwijt zouden spelen. Met dat vertrouwen vrezen ze ook hun gezag kwijt te spelen. Zonder gezag is hun functie eigenlijk onuitvoerbaar en houdt ze risico's in voor hun fysieke en psychische integriteit.

De doelstellingen van Pleinontwikkeling geven aan dat de animatoren geen hulpverlenings- en/of straathoekwerkrelatie mogen aangaan.⁹⁹ Wat het derde criterium, het vereist zijn van de bijstand, betreft, zou hieruit kunnen worden geconcludeerd dat dit niet noodzakelijk is. Bijstand verlenen behoort niet tot de primaire doelstellingen van Pleinontwikkeling.

Uit het voorgaande is te besluiten dat het voor professionele animatoren niet duidelijk is of ze zich al dan niet kunnen beroepen op beroepsgeheim. Voor professionele jeugdwerkers tout-court is er geen duidelijkheid. De rechter zal een afweging moeten maken van de noodzakelijkheid van de vertrouwensrelatie met het kind tegenover de noodzakelijkheid van de signaalfunctie die men heeft tegenover politie en hulpverlening. Bovendien zal het vereist zijn van de bijstand of hulp vaak doorslaggevend zijn voor zijn beslissing.

Als de rechter oordeelt dat een professionele animator in het jeugdwerk gebonden is door beroepsgeheim, of als er wetgeving in die zin bijkomt, heeft dat een aantal consequenties waarop later wordt ingegaan.

⁹⁷ http://www.visier.be/pdfs/projecten_GSB/Pleinanimatieproject.doc, 4 april 2005.

⁹⁸ L. REENAERS, *Pleinontwikkeling pleinanimatie Borgerhout*, Antwerpen, onuitg., 2002, 2-3.

⁹⁹ http://www.visier.be/pdfs/projecten_GSB/Pleinanimatieproject.doc, 4 april 2005.

4.3.2.2 Vrijwillige animatoren

Vrijwilligers kunnen net als professionelen een beroepsgeheim genieten. Artikel 458 Sw. biedt deze mogelijkheid door het invoeren van de term “staat”. Onder “...personen die uit hoofde van hun staat kennis dragen van geheimen die hun zijn toevertrouwd...”, kunnen onder meer vrijwilligers worden ondergebracht.¹⁰⁰ Dit heeft tot gevolg dat vrijwilligers die dezelfde taak uitoefenen als professionelen ook gebonden kunnen zijn door een beroepsgeheim. In het nieuwe wetsvoorstel betreffende vrijwilligerswerk¹⁰¹ staat: “de geheimhoudingsplicht van een vrijwilliger volgt analoog de regels van het beroepsgeheim van de professional.” Als dit voorstel wordt goedgekeurd, wordt het voor vrijwilligers duidelijker dat ze in welbepaalde gevallen drager van een beroepsgeheim kunnen zijn. Zij moeten daarbij aan dezelfde voorwaarden voldoen als professionelen met een beroepsgeheim.

Er dient opgemerkt te worden dat het niet is omdat een rechter oordeelt dat een professionele animator gebonden is door beroepsgeheim, dat dit noodzakelijk ook zo is voor alle vrijwillige animatoren in het jeugdwerk. De taak, doelgroep, ... van een vrijwillig animator in het jeugdwerk sterk verschillen van die van een professioneel animator. Om door beroepsgeheim gebonden te zijn, moeten zij steeds aan de voorwaarden door de wet gesteld voldoen. Ook voor hen zal dat beroepsgeheim bepaalde consequenties met zich meebrengen.

4.3.2.3 Consequenties van beroepsgeheim

Moest een rechter oordelen dat een animator in het jeugdwerk, professioneel of vrijwillig, gebonden is door een beroepsgeheim, dan heeft die animator geen absolute zwijgplicht, een gezamenlijk beroepsgeheim en een gedeeld beroepsgeheim.

Geen absolute zwijgplicht

Volgens artikel 929¹⁰² van het Gerechtelijk Wetboek, kan iemand die drager is van een beroepsgeheim worden ontslagen om getuigenis af te leggen voor de rechtbank. Hij kan met name weigeren te getuigen of een verklaring af te leggen: hij heeft zwijgrecht.¹⁰³

¹⁰⁰ X. *Beroepsgeheim: congretekst jeugdwerk en maatschappelijke kwetsbaarheid*, Antwerpen, Uit De Marge, 2004, 5.

¹⁰¹ Voorstel van wet betreffende de rechten van vrijwilligers, *Parl. St. Kamer*, 2004-05, nr. 455/1, 15.

¹⁰² [Art. 929](#) G.W. Indien de getuige aanvoert dat hij een wettige reden heeft om te worden ontslagen van het afleggen van de eed of het getuigenis en indien een van de partijen vordert dat hij het zal doen, beslist de rechter

Artikel 458 Sw. zelf geeft aan dat een drager van het beroepsgeheim mag spreken als hij wordt opgeroepen om in rechte of voor een parlementaire onderzoekscommissie te getuigen. In die gevallen heeft hij een spreekrecht.

Bovendien biedt artikel 458 *bis* Sw. de drager van beroepsgeheim de mogelijkheid het beroepsgeheim te doorbreken in geval van bepaalde vormen van kindermishandeling.¹⁰⁴ Artikel 458 *bis* Sw. luidt als volgt:

“Eenieder die uit hoofde van zijn staat of beroep houder is van geheimen en die hierdoor kennis heeft van een misdrijf zoals omschreven in de artikelen 372 tot 377, 392 tot 394, 396 tot 405ter, 409, 423, 425 en 426, gepleegd op een minderjarige kan, onverminderd de verplichtingen hem opgelegd door artikel 422bis, het misdrijf ter kennis brengen van de procureur den Konings, op voorwaarde dat hij het slachtoffer heeft onderzocht of door het slachtoffer in vertrouwen werd genomen, er een ernstig en dreigend gevaar bestaat voor de psychische of fysieke integriteit van de betrokkene en hij deze integriteit zelf of met hulp van anderen niet kan beschermen.”

Dit wetsartikel creëert de mogelijkheid om in bepaalde omstandigheden en onder bepaalde voorwaarden aangifte te doen bij de procureur des Konings. Het brengt echter geen verplichting tot aangifte met zich mee. Concreet ontstaat dit meldingsrecht in omstandigheden waarbij de drager van beroepsgeheim kennis krijgt van: aanranding van de eerbaarheid en verkrachting, opzettelijk toebrengen van lichamelijk letsel, doodslag en opzettelijk doden, verminking van de genitaliën bij personen van het vrouwelijk geslacht, kinderen die zijn verlaten of in behoeftige toestand zijn achtergelaten en van minderjarigen aan wie voedsel en verzorging werd onthouden.¹⁰⁵ De voorwaarden waaraan die omstandigheden moeten voldoen om doorbreking van het beroepsgeheim mogelijk te maken zijn: de drager van het beroepsgeheim moet het slachtoffer zelf hebben onderzocht of door het slachtoffer zelf in vertrouwen zijn genomen, de feitelijke situatie waarin de minderjarige zich bevindt moet voldoende ernstig zijn en reële risico's inhouden voor de fysieke of psychische integriteit van

over het tussengeschied. Als wettige reden wordt ondermeer beschouwd het beroepsgeheim waarvan de getuige bewaarder is.

¹⁰³ X. *Beroepsgeheim: congrestekst jeugdwerk en maatschappelijke kwetsbaarheid*, Antwerpen, Uit De Marge, 2004, 4.

¹⁰⁴ I. VAN DER STRAETE en J. PUT, “Het nieuwe artikel 458bis Strafwetboek: wettelijke mogelijkheid tot doorbreking van het beroepsgeheim bij kindermishandeling” in *Medi-ius*, 2001, (2), 10.

¹⁰⁵ I. VAN DER STRAETE en J. PUT, *o.c.*, 13.

het slachtoffer, de drager moet reeds hebben getracht een oplossing te zoeken buiten de gerechtelijke tussenkomst die dienst doet als laatste oplossing, als ultieme remedie. Hier geldt het subsidiariteitsprincipe¹⁰⁶.

In twee gevallen heeft de drager van beroepsgeheim ook een spreekplicht¹⁰⁷, namelijk waar het gaat om het verlenen van hulp aan personen in gevaar of om een wettelijke verplichting te spreken.

Iedere burger heeft de plicht hulp te verlenen aan personen in gevaar (art. 422 *bis* Sw. zie p.45). In bepaalde gevallen kunnen dragers van een beroepsgeheim alleen hulp verlenen door hun beroepsgeheim te schenden.

Art. 458 Sw. stelt dat dragers van beroepsgeheim in bepaalde gevallen geen geheimhoudingsplicht hebben. Bepaalde informatie moeten ze bekend maken. Zo moet melding gemaakt worden van bepaalde SOA, aangifte van geboorte, ...

Voorts biedt een noodtoestand¹⁰⁸ een rechtvaardigingsgrond¹⁰⁹ voor het doorbreken van het beroepsgeheim. Het gaat daarbij om situaties waarin artikel 458 Sw. wordt overschreden ter vrijwaring van een ander rechtsgoed. De voorwaarde om het beroepsgeheim te mogen schenden is dan wel dat het beschermde rechtsgoed van een hogere orde is dan het beroepsgeheim zelf.

Als een animator in het jeugdwerk bijvoorbeeld van een aantal jongeren weet dat ze plannen hebben om de volgende dag tijdens de speeltijd een brandbom in de leraarskamer van hun school te werpen, kan hij dat -ook al heeft hij beroepsgeheim- aangeven met als doel het leven van alle aanwezige leerkrachten te redden. Die animator moet dan oordelen dat het recht op leven van al die mensen belangrijker is, van een hogere orde is, dan de vertrouwensrelatie die hij of zij zelf heeft met de jongere.

¹⁰⁶ Het subsidiariteitsprincipe houdt in dat de minst ingrijpende maatregel eerst wordt geprobeerd.

¹⁰⁷ F. HUTSEBAUT, *College deontologische aspecten van de criminologische praktijk*, Leuven, College De Valk, 2 maart 2005.

¹⁰⁸ “De noodtoestand bestaat in het plegen van een inbreuk op de strafwet, dat nochtans als niet- wederrechtelijk zal worden beschouwd omdat deze inbreuk gepleegd werd met het doel een recht (rechtsgoed of belang) te vrijwaren dat anders, en met alle andere middelen, toch zou geschonden zijn. De noodtoestand impliceert een conflict tussen twee rechten.”, D. DE CLERCK, *Beginselen van strafrecht en strafvordering, deel 1: strafrecht*, Leuven, Acco, 2002, 81.

¹⁰⁹ Met ‘rechtvaardigingsgrond’ wordt bedoeld: “de omstandigheid waarin het algemeen vermoeden van wederrechtelijkheid wordt opgeheven”, D. DE CLERCK, *Beginselen van strafrecht en strafvordering, deel 1: strafrecht*, Leuven, Acco, 2002, 68.

Gedeeld beroepsgeheim

De tweerelatie tussen hulpverlener en cliënt die bestond in de tijd van het ontwikkelen van het beroepsgeheim, is anno 2005 niet meer de algemene regel.¹¹⁰ Op deze nieuwe situatie heeft de rechtsleer met “gedeeld beroepsgeheim” een antwoord geboden. Gedeeld beroepsgeheim geeft personen van verschillende diensten die in dezelfde context werkzaam zijn de mogelijkheid informatie aan elkaar door te geven.¹¹¹ Gedeeld beroepsgeheim betekent dat een drager van beroepsgeheim de hem toevertrouwde informatie enkel kan delen met anderen die op dezelfde wijze aan beroepsgeheim gebonden zijn als de drager zelf.¹¹² Bijkomende criteria die aan een dergelijke communicatie worden gesteld zijn: beide personen (drager van beroepsgeheim en ontvanger van de vertrouwelijke informatie) moeten met dezelfde doelstelling tegenover dezelfde persoon optreden, enkel die informatie die noodzakelijk is voor de ontvanger mag worden doorgegeven en de communicatie moet gebeuren in het belang van, en met medeweten van, de persoon waarover de informatie gaat.¹¹³

Als animatoren in het jeugdwerk beroepsgeheim hebben, zorgt het gedeeld beroepsgeheim ervoor dat ze vertrouwelijke informatie enkel mogen doorgeven aan mensen die op dezelfde manier als zichzelf door het beroepsgeheim gebonden zijn. Zo kan bijvoorbeeld een animator die op kamp is met jongeren en daar wordt geconfronteerd met jongeren die slaapzakken van anderen in brand steken, de verantwoordelijke van zijn organisatie contacteren om te vragen welke stappen hij moet ondernemen.

Gezamenlijk beroepsgeheim

Met gezamenlijk beroepsgeheim wordt bedoeld dat *hulpverleners van een zelfde team onderling informatie kunnen uitwisselen in het belang van een goede werking van de dienst.*¹¹⁴ Het gezamenlijk beroepsgeheim rust op het team als dusdanig en niet op elk teamlid afzonderlijk. Dit impliceert dat tussen de teamleden onderling geen beroepsgeheim bestaat, waardoor informatie aangaande de betrokkene of zijn sociale context vrij kan circuleren

¹¹⁰ I. VAN DER STRAETE, “Beroepsgeheim in een evoluerende hulpverleningscontext” in B. VAN BUGGENHOUT, *sociale bescherming op nieuwe paden*, Leuven, Universitaire Pers Leuven, 2003, 160.

¹¹¹ P. GEENS, “Werken met vertrouwelijke gegevens in de welzijnssector” in B. Van Buggenhout, *Sociale bescherming op nieuwe paden*, Leuven, Universitaire Pers Leuven, 2003, 185.

¹¹² X. *Beroepsgeheim: congrestekst jeugdwerk en maatschappelijke kwetsbaarheid*, Antwerpen, Uit De Marge, 2004, 8.

¹¹³ I. VAN DER STRAETE en J. PUT, “Het gedeeld beroepsgeheim en het gezamenlijk beroepsgeheim – halve smart of dubbel leed?” in: *Rechtskundig Weekblad*, 2004, (2,) 45-54.

¹¹⁴ P. GEENS, “Werken met vertrouwelijke gegevens in de welzijnssector” in B. VAN BUGGENHOUT, *Sociale bescherming op nieuwe paden*, Leuven, Universitaire Pers Leuven, 2003, 185.

binnen het team.¹¹⁵ Voor animatoren impliceert dit, als ze beroepsgeheim hebben, dat ze vertrouwelijke informatie met hun mede animatoren kunnen bespreken.

4.3.3 Aangifteplicht

Elke burger is gebonden door een algemene meldingsplicht, zoals in artikel 30¹¹⁶ van het wetboek voor strafvordering wordt beschreven. Dit is een algemeen geldend wetsartikel. Iedereen is dus verplicht aangifte te doen. Voor animatoren, vrijwilligers én professionelen, kan dit verregaande gevolgen hebben. Als zij geen beroepsgeheim hebben, zijn ze, net als iedereen, verplicht aanslagen tegen de openbare veiligheid, iemands leven of eigendom waarvan ze getuige waren, aan te geven. Er dient wel opgemerkt te worden dat de wet geen sanctie voorziet voor wie aan deze plicht verzuimt.

Uit het praktijkonderzoek¹¹⁷ blijkt dat animatoren, zowel professionelen als vrijwilligers, regelmatig van de beoogde zaken op de hoogte worden gesteld. Het gaat dan bijvoorbeeld om diefstal, vernieling van eigendom, kindermishandeling of –misbruik. Strikt genomen moet enkel gemeld worden als men getuige is: als men effectief aanwezig is en zo kan bevestigen dat de feiten hebben plaatsgevonden.

Uit het gevoerde onderzoek¹¹⁸ blijkt dat animatoren dergelijke feiten meestal uit tweede hand vernemen; van personen die het zelf toegeven of via de verhalen die erover de ronde doen. Soms zijn ze echter zelf getuige van dergelijke feiten. Als ze geen beroepsgeheim hebben, moeten ze die aangeven.

Voor overheidspersoneel; iedere gestelde overheid, openbaar officier of ambtenaar, geldt een ambtelijke aangifteplicht.¹¹⁹ Artikel 29¹²⁰ van het wetboek van strafvordering geeft aan dat zij

¹¹⁵ I. VAN DER STRAETE en J. PUT, “Het gedeeld beroepsgeheim en het gezamenlijk beroepsgeheim – halve smart of dubbel leed?” in: *Rechtskundig Weekblad*, 2004, (2), 58.

¹¹⁶ [Art. 30 Sv.](#) *Ieder die getuige is geweest van een aanslag, hetzij tegen de openbare veiligheid, hetzij op iemands leven of eigendom, is eveneens verplicht daarvan bericht te geven aan de procureur des Konings, hetzij van de plaats van de misdaad of van het wanbedrijf, hetzij van de plaats waar de verdachte kan worden gevonden.*

¹¹⁷ zie hoofdstuk 3, p. 25.

¹¹⁸ zie hoofdstuk 3, p. 25.

¹¹⁹ L. HUYBRECHTS, *Strafrecht en strafvordering*, Mechelen, Kluwer, 2004, (47), 7-8.

¹²⁰ [Art. 29 Sv.](#) *Iedere gestelde overheid, ieder openbaar officier of ambtenaar die in de uitoefening van zijn ambt kennis krijgt van een misdaad of van een wanbedrijf, is verplicht daarvan dadelijk bericht te geven aan de procureur des Konings bij de rechtbank binnen wier rechtsgebied die misdaad of dat wanbedrijf is gepleegd of de verdachte zou kunnen worden gevonden, en aan die magistraat alle desbetreffende inlichtingen, processen-verbaal en akten te doen toekomen.*

verplicht zijn aangifte te doen zodra ze kennis krijgen van een misdaad of wanbedrijf. Er wordt geen sanctie opgenomen voor het verzuimen van deze plicht.

Dit kan belangrijke gevolgen hebben voor professionele animatoren in het jeugdwerk die in dienst van een overheid werken. Dit artikel verplicht hen aangifte te doen van alle misdaden en wanbedrijven die hen ter ore komen. Uit het praktijkonderzoek blijkt dat ze nogal eens dergelijke informatie vernemen. Strikt genomen zouden ze dat allemaal moeten aangeven, met alle risico 's voor hun vertrouwensrelatie met en gezagspositie ten aanzien van de jongeren die dat met zich meebrengt. Het is niet duidelijk of de animatoren onder het bedoelde overheids personeel vallen. Ook de rechtsleer schept hierover geen duidelijkheid; ze zegt enkel: "de ambtelijke aangifteplicht is zeer algemeen"¹²¹.

Als deze professionele animatoren beroepsgeheim hebben, komen ze in een situatie waarin ze onderworpen zijn aan twee tegenstrijdige plichten; enerzijds een aangifteplicht en anderzijds een beroepsgeheim en dus geheimhoudingsplicht. Op dat ogenblik zal de animator in kwestie zelf moeten oordelen wat het belangrijkste is, welke rechtsregel van de hoogste orde is. Later kan een rechter daar in geval van een rechtszaak anders over oordelen.

4.3.4 Schuldig hulpverzuim

Artikel 422 *bis* van de strafwet¹²² verplicht alle burgers hulp te verlenen aan personen die in gevaar verkeren, tenzij de betrokkene daardoor zichzelf of anderen in gevaar brengt.

Animatoren in het jeugdwerk worden regelmatig geconfronteerd met personen die in gevaar verkeren. Het kan daarbij bijvoorbeeld gaan om jongeren die in een gevecht verwickeld zijn, om een kind dat thuis geslagen wordt, om een drugsverslaafde jongere, ... In die gevallen is de animator verplicht hulp te bieden, als hij daarmee zichzelf of anderen niet in gevaar brengt. Het kan gaan om medische of psychische hulp. Maar in sommige gevallen is de meest gepaste manier om hulp te bieden: de politie inschakelen. Als een animator, vrijwilliger én professioneel, weigert om de geschikte hulp te bieden, kan hij gestraft worden.

¹²¹ L. HUYBRECHTS, *Stafrecht en strafvordering*, Mechelen, Kluwer, 2004, (47), 8.

¹²² [Art. 422 bis Sw.](#) Met gevangenisstraf van acht dagen tot (een jaar) en met geldboete van vijftig frank tot vijfhonderd frank of met een van die straffen alleen wordt gestraft hij die verzuimt hulp te verlenen of te verschaffen aan iemand die in groot gevaar verkeert, hetzij hij zelf diens toestand heeft vastgesteld, hetzij die toestand hem is beschreven door degenen die zijn hulp inroepen.

Voor het misdrijf is vereist dat de verzuimer kon helpen zonder ernstig gevaar voor zichzelf of voor anderen. Heeft de verzuimer niet persoonlijk het gevaar vastgesteld waarin de hulpbehoevende verkeerde, dan kan hij niet worden gestraft, indien hij op grond van de omstandigheden waarin hij werd verzocht te helpen, kon geloven dat het verzoek niet ernstig was of dat er gevaar aan verbonden was.

4.4 Besluit

Vier rechtsregels blijken voor animatoren in het jeugdwerk relevant te zijn: discretieplicht, beroepsgeheim, aangifteplicht en schuldig hulpverzuim. In praktijk is het niet duidelijk of animatoren in het jeugdwerk, vrijwilligers en/ of professionelen, een beroepsgeheim kunnen inroepen. In de rechtspraak is hierover geen richtingaanwijzend precedent te vinden. Het is de rechter die in geval van een rechtszaak zal oordelen.

Mocht de rechter beslissen om een animator in het jeugdwerk een beroepsgeheim toe te kennen, heeft dit zowel voor- als nadelen. Een belangrijk voordeel is dat de animator in dat geval, buiten de uitzonderingen die de wet stelt, niet verplicht kan worden om de vertrouwelijke informatie die hij heeft door te geven. Op die manier kan hij een sterke vertrouwensrelatie met de jongere in kwestie uitbouwen. Een nadeel is dat de animator in dat geval de informatie die hij heeft niet kan doorgeven, buiten de mogelijkheden die de wet hem geeft (art. 458 *bis* Sw., art 422 *bis* Sw. en art. 29 en 30 Sv.). Ook de leer van het gezamenlijke en gedeelde beroepsgeheim legt strikte regels op aan zijn communicatie van vertrouwelijke informatie. Hij kan niet eender wat met eender wie bespreken.

De animator is zo onderhevig aan twee tegenstrijdige rechtsregels; enerzijds een aangifteplicht (art. 29 en 30 Sv.) en anderzijds een geheimhoudingsplicht (art. 458 Sw.). In een concreet geval zal hij zelf moeten oordelen welke rechtsregel van de hoogste orde is. Een beslissend argument daarbij kan zijn dat op het verzuimen van de aangifteplicht geen straf staat en op het doorbreken van beroepsgeheim wel.

Mocht de rechter beslissen dat een animator in het jeugdwerk geen beroepsgeheim heeft, dan moeten animatoren aangifte doen als ze getuige zijn of kennis hebben van bepaalde misdrijven (art. 29 en 30 Sv.). Ze hebben een aangifteplicht.

In dat geval is een discretieplicht opgelegd in een deontologische code of contract aangewezen. Deze discretieplicht kan de rechtszekerheid voor de jongere over wie de animator informatie heeft verhogen. De jongere mag er dan vanuit gaan dat de animator die informatie niet aan iedereen gaat doorvertellen, maar er discreet mee zal omspringen. Vooralsnog is er geen discretieplicht die geldt voor alle animatoren in het jeugdwerk.

Of animatoren al dan niet gebonden zijn door een beroepsgeheim, heeft geen invloed op hun plicht hulp te verlenen aan personen die in gevaar verkeren, tenzij ze daardoor zichzelf of anderen in gevaar brengen (art 422 *bis* Sw.).

In het volgende hoofdstuk wordt dit juridisch kader geconfronteerd met het gedrag van de animatoren in de praktijk.

5 Toetsing praktijk aan theorie

5.1 Inleiding

In dit hoofdstuk worden de wetgeving¹²³ en de praktijk¹²⁴ betreffende het omgaan met vertrouwelijke informatie¹²⁵ door animatoren in het jeugdwerk¹²⁶, met elkaar geconfronteerd. Daarmee wordt een antwoord geboden op de onderzoeksvragen. Er wordt nagegaan of animatoren in het jeugdwerk zich in de praktijk gedragen naar de rechtsregels die op hen van toepassing zijn. Daartoe komen achtereenvolgens discretieplicht, beroepsgeheim, aangifteplicht en schuldig hulpverzuim aan bod.

Vooraf is het belangrijk de basishouding die als richtingaanwijzer voor animatoren geldt te kennen. Het praktijkonderzoek toont aan dat bijna alle animatoren een gesprekscultuur tussen animator en kind nastreven waarin -vanuit een houding van wederzijds respect en openheid- alles bespreekbaar moet zijn. Alles; dat betekent ook de vertrouwelijke informatie die in hoofdstuk 2 is toegelicht. Daarbij is het belangrijk dat een kind weet dat het de animator kan vertrouwen, dat de animator niet zomaar gaat rondbazuinen wat het hem heeft toevertrouwd. Het onderzoek wijst uit dat de reactie op vertrouwelijke informatie in het algemeen, door zowel professionele als vrijwillige animatoren, bestaat uit: luisteren, open staan, het kind duidelijk maken dat het met zijn verhaal bij jou terecht kan en de feiten bespreken. Daarvoor is bij het kind een basisgevoel van vertrouwen, dat de animator discreet met de informatie zal omspringen, nodig.

5.2 Discretieplicht

België kent geen algemeen geldende discretieplicht die het niet discreet omspringen met vertrouwelijke informatie door animatoren strafbaar stelt¹²⁷. Een dergelijke plicht kan wel in een arbeidsovereenkomst of in een deontologie worden opgenomen.

Hier bestaat een onderscheid tussen de bevroegde vrijwillige en professionele animatoren in het jeugdwerk. Geen enkele bevroegde vrijwilliger geeft aan dat een discretieplicht is opgenomen in de deontologische code van zijn jeugdvereniging. De professionele animatoren

¹²³ zie hoofdstuk 4, p. 34.

¹²⁴ zie hoofdstuk 3, p. 19.

¹²⁵ zie hoofdstuk 2, p. 11.

¹²⁶ zie hoofdstuk 1, p. 3.

¹²⁷ zie hoofdstuk 4, p. 35.

van Pleinontwikkeling daarentegen wordt een discretieplicht opgelegd door de arbeidsovereenkomst waarin ze werken. Het gevolg van die discretieplicht is dat ze de vertrouwelijke informatie die ze vernemen niet met iedereen mogen bespreken, maar wel met hun hiërarchisch hogeren. In geval van Pleinontwikkeling is dat met de hoofdanimator ter plekke of met de coördinator van Pleinontwikkeling.

5.2.1 De professionele animatoren

Verskillende pleinanimatoren geven aan dat jongeren vanuit die vertrouwensrelatie heel veel dingen vertellen, waar zij op kunnen inspelen en daardoor mee kunnen zorgen dat de doelstellingen van Pleinontwikkeling¹²⁸ worden gerealiseerd. Op die manier kan de discretieplicht voor de professionele animatoren een meerwaarde betekenen om hun werk naar behoren te kunnen uitvoeren.

Enkele pleinanimatoren geven aan eerder naar de ouders van de betrokken jongeren te stappen dan naar politie. Dit past niet binnen hun discretieplicht; ouders zijn geen hiërarchisch hogeren. Bovendien zegt Hutsebaut: “Het is niet omdat er ouderlijk gezag is, dat ouders alle persoonlijke informatie over hun kind moeten weten”.¹²⁹

5.2.2 De vrijwillige animatoren

Geen enkele vrijwillige animator zegt gebonden te zijn door een discretieplicht. Twee vrijwillige animatoren geven aan vertrouwelijke informatie altijd in het hele animatorenteam te bespreken. Mochten ze gebonden zijn door een discretieplicht, dan mag informatie in principe niet worden doorgegeven, tenzij aan hiërarchisch hogeren. Binnen een team dat bestaat uit hiërarchisch gelijken, kan dat dus niet. Dit lijkt onlogisch. Bij beroepsgeheim, een zwaardere geheimhoudingsplicht dan de discretieplicht, wordt met het gedeeld beroepsgeheim een mogelijkheid voorzien om informatie binnen het team te bespreken. In het verlengde daarvan kan men ervan uit gaan dat dit ook bij de discretieplicht mogelijk is.

In het geval de vrijwillige animatoren geconfronteerd zijn met informatie over suïcidaal gedrag, is dit steeds in het hele animatorenteam besproken en wordt iemand van de organisatie ingelicht. Dit laatste past volledig binnen de discretieplicht omdat het daarbij gaat om een hiërarchisch hogere.

¹²⁸ http://www.visier.be/pdfs/projecten_GSB/Pleinanimatieproject.doc, 7 mei 2005.

¹²⁹ F. HUTSEBAUT, *Collegie deontologische aspecten van de criminologische praktijk*, Leuven, Collegie De valk, 20 april 2005.

Vrijwillige animatoren geven aan bij druggebruik de ouders van de jongeren in kwestie in te lichten tenzij er goede redenen zijn om dit niet te doen. Ouders zijn geen hiërarchisch hogeren, dus onder een discretieplicht zou dit niet mogen. De vrijwilligers hebben echter geen discretieplicht, dus is er wettelijk gezien geen probleem. In geval van verslaving wordt bovendien iemand van de organisatie gecontacteerd. Dit past wel binnen de discretieplicht; het gaat hier om iemand die hoger in rang staat.

5.3 Beroepsgeheim

Gebonden zijn door het beroepsgeheim brengt belangrijke consequenties met zich mee voor het gedrag van animatoren. Beroepsgeheim heeft tot gevolg dat strikte regels gelden met betrekking tot de communicatie van bepaalde informatie. Beroepsgeheim kan een zwijgrecht, een zwijgplicht, een spreekrecht of een spreekplicht met zich mee brengen.

Uit de bevraging van de professionele animatoren blijkt dat een aantal van hen in de overtuiging is dat ze een beroepsgeheim hebben. In hoofdstuk 4 is gezegd dat dit niet zeker is en dat de rechter hier in geval van een rechtszaak over zal beslissen.

5.3.1 De professionele animatoren

Vijf professionele animatoren stellen expliciet dat de vertrouwensrelatie belangrijk, zelfs noodzakelijk, is. Zoals in hoofdstuk 4 aangegeven, stelt Hutsebaut dit noodzakelijke vertrouwen als tweede criterium voor een “noodzakelijke bewaarder”.¹³⁰ Off the record verantwoordt een pleinanimateur de noodzakelijkheid van een vertrouwensrelatie als: “Je moet overleven op het plein”. Daarmee bedoelt hij dat als je alle vertrouwelijke informatie die je te weten komt gaat “klikken” aan de politie, je het vertrouwen van de jongeren zou kunnen verliezen. Met dat vertrouwen riskeer je ook je gezag kwijt te spelen, waardoor je geen controle meer hebt op de situatie op het plein en waardoor het onmogelijk wordt de doelstellingen van Pleinontwikkeling¹³¹ te bereiken. Bovendien breng je daardoor je eigen fysieke en psychische integriteit in het gedrang, door het risico van represailles. Vanuit dat oogpunt is het begrijpelijk dat pleinanimatoren de vertrouwelijkheid als noodzakelijk beschouwen om hun werk te kunnen uitvoeren.

¹³⁰ F. HUTSEBAUT, *Beroepsgeheim in de relatie politie, justitie, hulpverlening*, onuitg., 2005, 3.

¹³¹ http://www.visier.be/pdfs/projecten_GSB/Pleinanimatieproject.doc, 4 april 2005.

Vanuit het besef dat er geen beroepsgeheim geldt, zegt één pleinanimateur duidelijk tegen de jongeren dat ze aan de straathoekwerker meer kunnen vertellen dan aan hem. Hij is als pleinanimateur soms genoodzaakt iets te doen met de informatie die hij verneemt.

5.3.2 De vrijwillige animatoren

Twee vrijwillige animatoren geven aan dat vertrouwelijke informatie (en alle vrijwilligers waar het gaat om informatie over suïcidaal gedrag) die een kind hen toevertrouwt in ieder geval in het hele animatorenteam wordt besproken. Zonder beroepsgeheim, mogen ze de informatie bespreken met wie ze willen, tenzij er beperkingen worden opgelegd door andere rechtsregels. Als ze beroepsgeheim hebben, zou dit gedrag aanvaardbaar zijn vanuit de leer van het gezamenlijke beroepsgeheim.

De meeste vrijwillige en enkele professionele animatoren geven aan bij bepaalde problemen (druggebruik, vandalisme,...) de ouders in te lichten. Animatoren die een beroepsgeheim hebben, mogen dit niet; ze hebben een zwijgplicht. Hutsebaut zegt hieromtrent dat ouderlijk gezag geen reden is om ouders alle persoonlijke informatie over hun kind te geven.¹³² Een andere voorkomende praktijk is het inlichten van iemand van de organisatie. Voor animatoren die een beroepsgeheim hebben, kan dit vallen onder de leer van het gedeeld beroepsgeheim. Voor animatoren die aan geen beroepsgeheim verbonden zijn, is dit uiteraard ook geen probleem.

In sommige gevallen is er ondanks beroepsgeheim toch een aangiftemogelijkheid. Hoofdstuk 4 geeft aan dat art. 458 *bis* Sw. die mogelijkheid biedt in geval van kindermishandeling. Het gaat daarbij niet om een aangifteplicht en bovendien moeten eerst andere oplossingen geprobeerd zijn, buiten de gerechtelijke tussenkomst. De aangiftemogelijkheid is het ultimatum remedium om iets aan de mishandeling te doen. Geen enkele animator zegt in geval van mishandeling of vermoedens van mishandeling aangifte te doen bij de politie. Het algemene idee over mishandeling is dat men weinig anders kan doen dan doorverwijzen naar een hulpverlener.

De meeste vrijwillige animatoren achten doorverwijzen niet hun taak, ze doen het niet. Het praktijkonderzoek toont aan dat de meerderheid van de pleinanimatoren bij vermoedens bij

¹³² F. HUTSEBAUT, *College deontologische aspecten van de criminologische praktijk*, Leuven, College De valk, 20 april, 2005.

anderen (hulpverleners) ten rade zou gaan om te overleggen wat ze kunnen doen. Als de pleinanimatoren beroepsgeheim hebben, is dit geen probleem zolang ze hun vraag anonimiseren. Als ze echter duidelijk maken om wie en wat het gaat, moeten beide gesprekspartners met dezelfde doelstelling ten opzichte van het kind of de jongere werken, moet de communicatie gebeuren in het belang van het kind of de jongere en mag enkel die informatie worden doorgegeven die voor de ander noodzakelijk is.

5.4 Aangifteplicht

Het gevoerde onderzoek maakt duidelijk dat weinig tot niets wordt aangegeven bij politie. Nochtans blijkt uit hoofdstuk 4 dat iedereen, dus ook de animator in het jeugdwerk, gebonden is door een algemene aangifteplicht¹³³ en dat overheidspersoneel gebonden is aan een ambtelijke aangifteplicht¹³⁴.

5.4.1 De professionele animatoren

De bevroegde professionele animatoren zijn allemaal in dienst van Pleinontwikkeling, een project van het grootstedenbeleid van de stad Antwerpen. De pleinanimatoren werken dus in dienst van de stad. Indien pleinanimatoren beschouwd worden als gestelde overheid, openbaar officier of ambtenaar, heeft dat volgens art 29 Sv. tot gevolg dat ze alle misdaden en wanbedrijven die ze te weten komen, moeten melden.

In het onderzoek zeggen vijf van de zes pleinanimatoren niets concreet rechtstreeks aan de politie te melden. Via tussenpersonen (een buurtregisseur, straathoekwerker,...) willen zij wel algemene informatie doorgeven. Twee pleinanimatoren geven aan nooit politie in te schakelen. De vier anderen doen dit wel, als het echt niet anders kan. Eén van hen zegt al wat strafbaar is en waar hij getuige van is aan te geven bij de politie. De drie anderen zeggen in dergelijke gevallen algemeen en anoniem aangifte te doen. Geen enkele pleinanimator zegt met een verhaal van mishandeling of verwaarlozing naar de politie te stappen, omdat dit de vertrouwensrelatie met het kind in gevaar kan brengen.

¹³³ art. 30 Sv.

¹³⁴ art. 29 Sv.

Wat de algemene aangifteplicht betreft, kan worden gezegd dat de animator die telkens meldt als hij getuige is, hieraan zeker voldoet. Van de drie animatoren die algemeen en anoniem melden kan ook worden gezegd dat ze bericht geven aan de procureur. De twee animatoren die nooit melden, verzuimen deze plicht echter duidelijk.

Als pleinanimatoren beschouwd worden als overheidspersoneel en ze bijgevolg onderworpen zijn aan artikel 29 Sv. voldoet niemand aan de vereiste aangifteplicht. In dat geval zouden ook zaken die men uit tweede hand verneemt, moeten worden gemeld. Het is de vraag of de taak van een pleinanimator in dat geval nog vervuld kan worden. Is een vertrouwens- en gezagsrelatie of zelfs de hele opdracht van een pleinanimator dan nog mogelijk?

In het specifieke geval van Pleinontwikkeling Antwerpen wordt de werking gehypothekeerd als men aan artikel 29 Sv. gebonden is zonder beroepsgeheim. Het beroepsgeheim zou in dat geval tegengewicht kunnen brengen tegen de aangifteplicht. Op die manier kan de vertrouwensrelatie tussen kind en animator worden gegarandeerd.

Als de animatoren beroepsgeheim hebben, bezorgt de aangifteplicht (de algemene maar nog veel meer door de specifieke) hen een moreel dilemma. Enerzijds moeten ze zwijgen en anderzijds moeten ze melden. Wat ze in een concreet geval doen, zal in grote mate afhankelijk zijn van welk rechtsgoed ze in dat geval zelf het hoogste belang toemeten.

5.4.2 De vrijwillige animatoren

Geen enkele vrijwilliger oppert spontaan om met bepaalde informatie naar de politie te stappen. Wat de aanpak van drugs betreft, wordt gezegd dat die worden afgepakt, dat de jongere wordt geschorst en dat de ouders worden ingelicht. Niemand geeft dit aan bij de politie, ook al gaat het om een minderjarige gebruiker en is het strafbaar. Ook wat diefstal of beschadiging van materiaal of eigendommen betreft geven de meeste vrijwilligers niets aan bij de politie. Als reden daarvoor geven ze dat de politie toch niets kan doen en dat ze de vertrouwensrelatie met die (en andere) jongeren niet op de helling wil zetten. Er is slechts één vrijwilliger die zegt als jongeren echt iets doen dat strafbaar is, naar de politie te zullen stappen. Geen enkele vrijwilliger geeft aan met een verhaal van mishandeling of verwaarlozing naar de politie te stappen, omdat dit de vertrouwensrelatie met het kind in gevaar kan brengen.

De algemene aangifteplicht verplicht de animatoren echter om aangifte te doen in geval ze getuige zijn. Momenteel doen de meesten dit niet.

5.5 Schuldig verzuim

Hoofdstuk 4 geeft aan dat “hulp bieden” kan betekenen dat medische of psychische hulp wordt geboden, maar ook dat de politie wordt ingelicht. In het onderzoek is niet gepeild naar het bieden van medische hulp. In wat volgt worden daarom enkel psychische en politionele hulp besproken.

5.5.1 Psychische hulp

Alle animatoren zeggen een cultuur na te streven waarin alles bespreekbaar is. In sommige gevallen kan het bespreekbaar maken van zaken waar de jongere mee zit al een eerste vorm van hulp betekenen. Iedereen geeft aan zelf niet veel meer te kunnen doen dan dat.

5.5.1.1 De professionele animatoren

Alle pleinanimatoren geven aan dat ze proberen de jongere te overtuigen contact op te nemen met de straathoekwerker, als ze informatie vernemen op basis waarvan ze denken dat hulpverlening nodig is. De argumenten die ze daarvoor aanhalen zijn: “Dat is een hulpverlener, wij niet.” en “Wij zijn daar niet voor opgeleid.”

5.5.1.2 De vrijwillige animatoren

De vrijwillige animatoren zetten de stap naar hulpverlening niet gemakkelijk. Iemand zegt zelfs expliciet dat dit niet de taak van een animator kan zijn. Er is slechts één vrijwilliger die een situatie aangeeft waarbij contact is opgenomen met hulpverlening. Een andere vrijwilliger zegt bij een situatie van seksueel misbruik wel te hebben nagegaan of het betrokken kind hier met iemand anders over kon praten. Zo wordt als het ware de verantwoordelijkheid voor hulpverlening of doorverwijzing bij die andere gelegd. In de gevallen waar een doorverwijzing nodig zou zijn, maar niet gebeurt, zijn de vrijwilligers in principe strafbaar.

5.5.2 Politionele hulp

5.5.2.1 De professionele animatoren

Twee professionele animatoren zeggen nog nooit de politie te hebben ingeschakeld en dit ook zo te willen houden. Daar waar hulp bieden betekent: de hulp van politie inroepen, verzuimen zij deze plicht en zijn ze strafbaar.

5.5.2.2 De vrijwillige animatoren

Ook vrijwillige animatoren blijken in praktijk de politie niet gemakkelijk in te schakelen. Slechts één vrijwilliger geeft aan de politie in te schakelen als jongeren echt iets strafbaar doen. Er is echter geen enkele vrijwilliger die aangeeft de politie in te schakelen om hulp te bieden. Dit kan, in combinatie met andere voorwaarden, een veroordeling wegens schuldig verzuim met zich meebrengen.

5.6 Besluit

De bevroegde vrijwillige animatoren blijken niet gebonden te zijn door een discretieplicht. In principe mogen zij alles aan iedereen vertellen. In praktijk bleek dat vertrouwelijke zaken wel eens in het team, met iemand van de organisatie of met ouders worden besproken, maar dat ze niet worden rondgebazuind. De bevroegde professionele animatoren hebben wel een discretieplicht. Dit betekent dat ze geen informatie mogen doorgeven aan ouders. In praktijk doen sommige professionelen dit wel.

De vrijwillige animatoren zijn zelf geen vragende partij voor beroepsgeheim. Niemand geeft aan dit noodzakelijk te vinden. Van de professionele animatoren daarentegen zijn verschillende ervan overtuigd een beroepsgeheim te hebben of voorstander om er een te krijgen. Een beroepsgeheim brengt een strikte regeling van de communicatie met zich mee. Dat heeft tot gevolg dat het bespreken van vertrouwelijke informatie met ouders of met niet-officiële instanties strafbaar wordt omdat het een schending van het beroepsgeheim inhoudt.

Er blijkt geen enkele professionele animator te zijn die artikel 29 Sv. naleeft. Het is echter niet duidelijk of de animatoren van Pleinontwikkeling erdoor gebonden zijn. Bovendien verzuimen twee professionele animatoren ook hun algemene aangifteplicht. Van de vrijwillige animatoren is er slechts één die de algemene aangifteplicht naleeft. Er is duidelijkheid over deze aangifteplicht nodig naar de jongeren toe, dan zijn animatoren misschien meer geneigd deze plicht na te leven.

Wat psychische hulp betreft, gaan zowel vrijwillige als professionele animatoren zelf praten met kinderen die in gevaar verkeren. Voor professionelen blijkt doorverwijzen, vooral naar de straathoekwerker, minder moeilijk dan voor vrijwilligers. Noch vrijwilligers noch professionelen roepen politionele hulp in. Als een animator geen hulp biedt of inroep, kan dus een veroordeling wegens schuldig verzuim volgen.

Dit alles wordt weergegeven in tabel 1 en 2. Vanuit deze vaststellingen, kunnen een aantal aanbevelingen worden gedaan, aan de animatoren, de organisaties en de wetgever.

Samenvattende tabellen

	bevraagde professionele animatoren		bevraagde vrijwillige animatoren	
discretieplicht	JA	opgenomen in hun arbeidsovereenkomst	NEE	niet opgenomen in hun deontologische code
beroepsgeheim	ONDUIDELIJK	de rechter zal beslissen	ONDUIDELIJK	de rechter zal beslissen
aangifteplicht	JA	art. 30 Sv.	JA	art.30 Sv.
	ONDUIDELIJK	art. 29 Sv.	NEE	art. 29 Sv.
schuldig hulpverzuim	JA	art. 422 <i>bis</i> Sw.	JA	art. 422 <i>bis</i> Sw.

Tabel 1: overzicht rechtsregels voor professionele en vrijwillige animatoren

	bevraagde professionele animatoren	bevraagde vrijwillige animatoren
discretieplicht	In praktijk houden ze zich redelijk aan deze discretieplicht	In praktijk wordt voorzichtig omgesprongen met vertrouwelijke informatie
beroepsgeheim	Gaan uit van beroepsgeheim. Bij beroepsgeheim mag niet zomaar naar ouders of niet-officiële instanties worden gestapt	Gaan er niet van uit en houden er geen rekening mee.
aangifteplicht	De algemene aangifteplicht wordt redelijk opgevolgd, uitgezonderd door twee pleinanimatoren. De meer specifieke aangifteplicht wordt door niemand opgevolgd.	De algemene aangifteplicht wordt slechts zelden opgevolgd.
schuldig hulpverzuim	Psychische hulp wordt geboden door gesprekken of doorverwijzing naar een straathoekwerker. Politionele hulp wordt zelden ingeroepen.	Psychische hulp wordt geboden door gesprekken, zelden wordt doorverwezen. Politionele hulp wordt zelden ingeroepen.

Tabel 2: overzicht omgang met vertrouwelijke informatie door professionele en vrijwillige animatoren.

5.7 Hoe kan dit worden geïnterpreteerd?

Algemeen blijkt uit de interviews een tekort aan duidelijkheid voor animatoren omtrent hun rechten en plichten.

Ze beseffen niet dat duidelijke regelgeving hun werking ten goede zou komen. Animatoren beschouwen de “vertrouwelijkheid in de relatie” als hoogste goed, maar ze houden geen rekening met de mogelijke gevolgen die deze houding met zich mee kan brengen. Het kan voor beide partijen voordeel brengen dat de animator vooraf duidelijk maakt aan de jongeren welke gedragscode hij moet naleven. In dat geval kan een consequente naleving daarvan hem niet door de jongeren worden verweten.

Voor animatoren kunnen bepaalde handelingen die een overtreding van rechtsregels inhouden strafrechtelijke sancties meebrengen. Ze zijn zich hier onvoldoende van bewust.

De animatoren beseffen niet steeds wie hun hiërarchisch hogeren zijn;

- Sommige animatoren contacteren bij problemen als vanzelfsprekend de ouders. Hiermee stellen ze hun positie eigenlijk symbolisch onder die van de ouders. Dit is niet de realiteit; hun functie staat volledig los van die van de ouders.
- Meestal worden belangrijke zaken besproken binnen het animatorenteam. Strikt genomen zijn de medebegeleiders echter gelijken. Toch kan ervan uitgegaan worden dat binnen een team, naar analogie van het gezamenlijk beroepsgeheim, vertrouwelijke informatie mag worden besproken.
- De politie wordt wel herkend als hiërarchisch hogere. Toch wordt ze zelden ingelicht, voornamelijk omdat animatoren vanuit een negatieve connotatie naar hen kijken.

5.8 Besluit en aanbevelingen

5.8.1 Besluit

De cruciale vraag in deze verhandeling is: “Gaan animatoren in het jeugdwerk in de praktijk om met vertrouwelijke informatie zoals de wet hen voorschrijft?”.

De confrontatie van de praktijk met de wetgeving toont dat het gedrag van animatoren in het jeugdwerk niet steeds in overeenstemming is met de wettelijk gestelde regels. Bovendien is het niet altijd duidelijk welke wettelijke regels op hen van toepassing zijn in geval ze vertrouwelijke informatie vernemen. De discretieplicht wordt in de praktijk redelijk goed nageleefd, ook door vrijwillige animatoren die er niet door zijn gebonden. Een aantal professionele animatoren gaan ervan uit dat ze beroepsgeheim hebben, nochtans scheppen noch de wetgever noch de rechtsleer hieromtrent duidelijkheid. Enkele professionele en de meeste vrijwillige animatoren nemen het niet zo nauw met hun aangifteplicht. Naar de politie stappen om aangifte te doen of om hulp te vragen is voor de meerderheid van de animatoren niet vanzelfsprekend.

Dat is het antwoord dat in dit onderzoek naar voren komt op de vraag: “Gaan animatoren in het jeugdwerk in praktijk om met vertrouwelijke informatie zoals de wet het hen voorschrijft?”. Hieruit kunnen een aantal aanbevelingen worden gemaakt. Het is wenselijk dat grondiger onderzoek dit antwoord nog zou verfijnen en nuanceren.

5.8.2 Aanbevelingen

5.8.2.1 Aanbevelingen aan animatoren in het jeugdwerk

Het is noodzakelijk dat animatoren in het jeugdwerk worden geïnformeerd over hun wettelijke rechten en plichten en over wat de gevolgen kunnen zijn van het zich daar al dan niet aan houden. Dit blijkt niet enkel uit het hier gevoerde onderzoek. Capals, Clijsters et. al. vonden: “bij werkingen die niet op de hoogte zijn van het juridische aspect, is er wel nood aan meer duidelijkheid omtrent vertrouwelijke informatie¹³⁵”. Bovendien zeggen ze dat werkers onvoldoende op de hoogte zijn van de juridische gevolgen van bepaalde acties.¹³⁶

¹³⁵ H. CAPALS, K. CLIJSTERS et. al., *De dunne rode lijn*, Leuven, onuitg. onderzoeksrapport sociale pedagogiek KUL, 2002, 133.

¹³⁶ H. CAPALS, K. CLIJSTERS et. al., *De dunne rode lijn*, Leuven, onuitg. onderzoeksrapport sociale pedagogiek KUL, 2002, 167.

Voor animatoren blijkt het in praktijk heel moeilijk aangifte te doen van feiten, verhalen die ze zien of te horen krijgen. Ze willen geen verklikkers zijn die het gekregen vertrouwen misbruiken. Als de animatoren vooraf duidelijk maken aan de kinderen dat ze bepaalde informatie niet zomaar voor zich kunnen houden, maar dat ze verplicht zijn er iets mee te doen (aangeven of doorverwijzen), weten de kinderen waar ze aan toe zijn. In een dergelijk geval is het effectief aangeven of doorverwijzen niet zozeer een schending van het vertrouwen van de jongeren dan wel een uiting van een consequente houding van de animator. De jongere kan de animator dan in principe niets verwijten, wat de risico 's voor de psychische en fysieke integriteit van de animator verkleint. Dan is het voor de animator gemakkelijker de stap naar aangifte te zetten.

Voor animatoren is het niet duidelijk of ze gebonden zijn door een beroepsgeheim. Een aantal professionele animatoren gaat ervan uit dat dit wel zo is. Volgens de auteur komen noch de bevraagde animatoren van Pleinontwikkeling noch de bevraagde vrijwilligers in aanmerking voor beroepsgeheim, omdat ze niet voldoen aan het derde criterium van noodzakelijke bewaarders; de bijstand moet vereist zijn. Bij Pleinontwikkeling wordt expliciet gezegd dat het niet de bedoeling is dat de animatoren een hulpverleningsrelatie uitbouwen. In praktijk zal dit wel eens gebeuren, maar vanuit het voorgaande kan worden besloten dat dit niet noodzakelijk is. De auteur is van mening dat een duidelijke en consequente houding van de animatoren de noodzaak aan een beroepsgeheim doet dalen. Deze visie is echter niet bindend. In geval van een rechtszaak zal de rechter onafhankelijk hiervan oordelen. Het is momenteel niet duidelijk wat zijn beslissing zal zijn. Voor alle animatoren is het nodig dat er duidelijkheid komt over de onzekerheid van het al dan niet hebben van een beroepsgeheim. Ze moeten beseffen dat het niet vanzelfsprekend is dat ze een beroepsgeheim hebben.

5.8.2.2 Aanbevelingen aan jeugdwerkorganisaties

Het verkrijgen van vertrouwelijke informatie vereist dat er discreet mee wordt omgesprongen. De vrijwilligers uit het onderzoek blijken dit redelijk goed te doen. Toch is het aangewezen dat de verschillende jeugdwerkorganisaties effectief een discretieplicht in hun deontologische code opnemen, zodat er geen onduidelijkheid meer kan zijn. Op die manier wordt een grotere rechtszekerheid voor de kinderen en jongeren gegarandeerd.

Het opnemen van een discretieplicht heeft gevolgen voor de communicatie van bepaalde informatie naar ouders toe. In principe kan dit niet omdat ouders geen hiërarchisch hogeren zijn. De jeugdwerkorganisaties moeten hier een keuze maken. Ofwel brengen ze de ouders

niet meer op de hoogte van de vertrouwelijke informatie die ze te weten komen, ofwel werken ze een regeling uit waarbij, ondanks de discretieplicht, vlot met de ouders kan worden gecommuniceerd en samengewerkt. De auteur is voorstander van deze laatste mogelijkheid omdat ze samen met Nagy¹³⁷ van mening is dat ouders betrokken moeten worden bij al wat er met hun kind gebeurt.

Jeugdwerkorganisaties die tot op heden niet met een deontologische code werken, wordt aangeraden hun animatoren te betrekken bij het ontwikkelen hiervan. Dit moet een explicietie zijn van wat door hen voordien als bindende norm werd beleefd.¹³⁸ Met Leenaerts zijn we het erover eens dat het ontwikkelen van ethische normen door de beroepsgroep zelf een kwaliteitsverhogende factor uitmaakt.¹³⁹ Bovendien zal de bereidheid van de animatoren om zich naar die normen te gedragen hoger zijn als ze kunnen participeren aan de besluitvorming hieromtrent.

Uit het onderzoek blijkt dat animatoren in de praktijk weinig afweten van hun rechten en plichten. Vele organisaties zijn zelf niet op de hoogte van de juridische rechtsregels die op hun animatoren van toepassing zijn. Uit contact met verschillende verenigingen blijkt dat ze wel geïnteresseerd zijn, maar er toch geen prioriteit van maken. Het is aangewezen dat bij de verschillende organisaties de koppen bij elkaar worden gestoken om hier duidelijkheid over te scheppen. Deze visie zou een onderdeel moeten worden van de opleiding van animatoren in het jeugdwerk. Ook over de verschillende organisaties heen is overleg aangewezen, om een gemeenschappelijke visie te ontwikkelen ten aanzien van het beroepsgeheim, discretieplicht en het contacteren van ouders. Als blijkt dat die gemeenschappelijke visie afwijkt van de bestaande wetgeving, kunnen de organisaties als één front naar de wetgever stappen om aanpassingen te vragen.

5.8.2.3 Aanbevelingen aan de wetgever

Het is vooralsnog onduidelijk of animatoren in het jeugdwerk in sommige gevallen onderworpen kunnen zijn aan een beroepsgeheim. Hieromtrent kan geen uitsluitel worden gegeven op basis van de bestaande wetgeving. Nochtans kan het al dan niet hebben van een beroepsgeheim in praktijk ernstige consequenties hebben. Daarom is verduidelijking aangewezen, zodat de animatoren er bewust mee kunnen omgaan.

¹³⁷ Nagy is de grondlegger van de contextuele theorie.

¹³⁸ E. LEENAERTS, "De waarde van deontologische coden in de welzijnssector", in Van Buggenhout, B., *Sociale bescherming op nieuwe paden*, Leuven, Universitaire Pers Leuven 2003, 200.

¹³⁹ E. LEENAERTS, "De waarde van deontologische coden in de welzijnssector", in Van Buggenhout, B., *Sociale bescherming op nieuwe paden*, Leuven, Universitaire Pers Leuven 2003, 198.

Momenteel maakt de discretieplicht het onmogelijk bepaalde vertrouwelijke informatie naar de ouders te communiceren. Uit de praktijk blijkt nochtans dat ouders vaak op een positieve manier kunnen bijdragen aan de oplossing van problemen. De wetgever zou de mogelijkheid moeten bieden om voor bepaalde zaken voor ouders een uitzondering te maken op de discretieplicht.

bibliografie

boeken

ADRIAENSSENS, P., SMEYERS, L., IVENS, C. en VANBECKEVOORT, B., *In vertrouwen genomen*, Tielt, Lannoo, 2002, 359 p.

BILLIET, J. en WAEGE, H., *Een samenleving onderzocht, methoden van sociaal-wetenschappelijk onderzoek*, Antwerpen, Standaard Uitgeverij, 2001, 390 p.

CLAESSENS, L., *De gemeente en het jeugdwerk*, Brussel, Katholieke Jeugdraad vzw., 1995, 252 p.

DE CLERCK, D., *Beginselen van strafrecht en strafvordering, deel 1: strafrecht*, Leuven, Acco, 2002, 264 p.

DECORTE, T., MUYS, M. en SLOCK, S., *Cannabis in Vlaanderen, patronen van cannabisgebruik bij ervaren gebruikers*, Leuven, Acco, 2003, 242 p.

D'HONDT, S. en VAN BUGGENHOUT, B., *Statuut van de vrijwilliger: knelpunten en oplossingen*, Antwerpen, Maklu, 1998, 479 p.

DUHON- SELLS, R.M., *Dealing with youth violence: what schools and communities need to know*, Bloomington- Indiana, National educational service, 1995, 112 p.

GARBARINO, J., GUTTMAN, E., STEELY, E., *The psychologically battered child*, San Fransisco, Jossey- Bass, 1986, 286 p.

GORIS, P. en WALGRAVE, L., *Van kattenkwaad en erger, actuele thema 's uit de jeugdcriminologie*, Leuven, Garant, 2002, 232 p.

GROENEN, A. en VERVAEKE, G., *Werkwijze QSR N6: inleiding Nudist*, Leuven, onuitg. KUL, 2004, 29 p.

HALFORD, D., ALDERS, A., CONSERRIERE, I., DE FAUW, N., DE MUYNCK, S. en VAN DER MEEREN, S., *zelfmoordpreventie bij jongeren: vormingspakket voor leerlingbegeleiders*, Gent, 2002, 127 p.

HOGHUGHI, M.S., BHATE, S.R. en GRAHAM, F., *Working with sexually abusive adolescents*, London, SAGE Publications, 1997, 213 p.

JOINER, T. en RUDD, M.D., *Suicide science, expanding the boundaries*, Boston, Kluwer Academic Publishers, 2000, 278 p.

KEIRSE, M., *Kinderen helpen bij verlies, een boek voor al wie van kinderen houdt*, Tielt, Lannoo, 2002, 267 p.

- KOMEN, M., *Gevaarlijke kinderen- Kinderen in gevaar*, Utrecht, Uitgeverij SWP, 1999, 190 p.
- LOEBER, R., SLOT, N.W. en SERGEANT, J.A., *Ernstige en gewelddadige jeugddelinquentie, omvang, oorzaken en interventies*, Houten, Bohn Stafleu Van Loghum, 2001, 450 p.
- NEDERHOED, P., *Helder rapporteren*, Houtem, Bohn Stafleu Van Loghum, 2000, 451 p.
- REDIG, G., *Jeugdwerkbeleid in de Vlaamse Gemeenschap; Een algemene situering van het beleid van de Vlaamse Gemeenschap, de provinciebesturen en de gemeentebesturen ten aanzien van het jeugdwerk*, s.l., Vereniging Vlaamse Jeugddiensten en- consulenten vzw., 1999, 34 p.
- SWERTS, I., *omgaan met vertrouwelijke informatie*, s.l., ced.samsom management assistant, 2001, 64 p.
- VANDEREYCKEN, W. en VAN DETH, R., *psychiatrie van diagnose tot behandeling*, Houtem, Bohn Stafleu Van Loghum, 1997, 367 p.
- VAN STERKENBURG, P., *Van Dale, woordenboek hedendaags Nederlands*, Utrecht, Van Dale Lexicografie, 2004, 1760 p.
- VERHULST, F. C., *Inleiding in de kinder- en jeugdpsychiatrie*, Assen, Van Gorcum, 2002, 213 p.
- WOLTERS, W.H.G., DIEKSTRA R.F.W. en KIENHORST C.W.M., *Suïcidaal gedrag bij kinderen en adolescenten*, Baarn, Ambo, 1987, 176 p.
- X., *Cijferboek gemeentelijk jeugdwerkbeleid, een verzameling cijfers, tabellen en grafieken op basis van de Atlas Gemeentelijk Jeugdbeleid 1996- 1998*, Brussel, Ministerie Vlaamse Gemeenschap Afdeling Jeugdwerk, 175 p.

artikels

- BURSSSENS, D., “Jeugd en delinquentie, over daders, slachtoffers, preventie en aanpak” in BURSSSENS, D., DE GROOF, S., et al, *Jeugdonderzoek belicht, voorlopig syntheserapport van wetenschappelijk onderzoek naar Vlaamse kinderen en jongeren (2000-2004)*, onuitg. onderzoeksrapport KULeuven, VUB en UGent, 105-118.
- DRAIJER, N., “Seksueel misbruik: één van de zoveel?” In: *Maandblad Geestelijke Volksgezondheid*, 1988, 4-3, 1296- 1297.
- GEENS, P., “Werken met vertrouwelijke gegevens in de welzijnssector” in B. VAN BUGGENHOUT, *Sociale bescherming op nieuwe paden*, Leuven, Universitaire Pers Leuven, 2003, 179-195.

LEENAERTS, E., “De waarde van deontologische codes in de welzijnssector” in VAN BUGGENHOUT, B., *Sociale bescherming op nieuwe paden*, Leuven, Universitaire Pers Leuven 2003, 772.

VAN DER STRAETE, I., ”Beroepsgeheim in een evoluerende hulpverleningscontext” in Van Buggenhout, B. ,*Sociale bescherming op nieuwe paden*, Leuven, Universitaire Pers Leuven, 2003, 772.

VAN DER STRAETE, I. en PUT, J., “Het gedeeld beroepsgeheim en het gezamenlijk beroepsgeheim – halve smart of dubbel leed?” in: *Rechtskundig Weekblad*, 2004, 2, 41- 59.

VAN DER STRAETE, I. en PUT, J., “Het nieuwe artikel 458bis Strafwetboek: wettelijke mogelijkheid tot doorbreking van het beroepsgeheim bij kindermishandeling” in *Medi-ius*, 2001, 2, 10- 15.

VOS. L., “Katholieke jeugdbewegingen in Vlaanderen: ontstaan en evolutie” in X., *jeugdbeweging vandaag, s.l.*, 1987, 3-16.

WILDEMEERSCH, D. en REYSKENS, P., “Jeugdwerk als ruimte tot exploratie, integratie en participatie”, in WILDEMEERSCH, D., *Terreinspecifieke theorieën van permanente vorming deel 1: theorieën van jeugdwerk en jeugdvorming*, Leuven, cursusdienst pedagogie, 2004, 1-8.

brochures en krantenartikels

DE DONDER, R., *Congres Jeugdwerk en maatschappelijke kwetsbaarheid 2003 verslag sessie beroepsgeheim*, Antwerpen, Uit de marge, 2003, 9 p.

DOBBELAERE. B., “Vrijwilligers krijgen statuut” in *De Standaard*, Groot Bijgaarden., VUM, 23 maart 2005, 12.

DOBBELAERE, B., “Vrijwilligers krijgen statuut” in *De Standaard*, Groot- Bijgaarden, VUM, 27 april 2005, 12.

REENAERS. L., *Pleinontwikkeling pleinanimatie Borgerhout*, Antwerpen, onuitg., 2002, 4 p.

X., *VDS cursus animator: Hulgenrode op speelplein*, Antwerpen, VDS Antwerpen, 2004, 31 p.

X., *Deontologie van het jeugdwerk met maatschappelijk kwetsbare kinderen en jongeren*, Antwerpen, Uit De Marge, 2004, 19 p.

X. *Beroepsgeheim: congrestekst jeugdwerk en maatschappelijke kwetsbaarheid*_ Antwerpen, Uit De Marge, 2004, 12 p.

DE DONDER, R., *Congres Jeugdwerk en maatschappelijke kwetsbaarheid 2003 verslag sessie beroepsgeheim*, Antwerpen, Uit de marge, 2003, 9 p.

HUTSEBAUT, F., *Beroepsgeheim in de relatie politie, justitie, hulpverlening*, onuitg., 2005, 8 p.

tijdschriften

CEULE, D. en MASSART, B., *Het Vormingskatern*, Mechelen, J.R.K., 2004, 8 p.

HUYBRECHTS, L., *Strafrecht en strafvordering*, Mechelen, Kluwer, 2004, (47), 40 p.

websites

<http://www.akindo.be>, 4 april 2005.

<http://www.arbitrage.be>, 5 april 2005.

www.belgium.be/eportal/application?languageParameter=nl&pageid=contentPage&docId=4471, 19 januari 2005.

<http://www.chiro.be/vorming/>, 5 oktober 2004.

www.crefi.be, 5 oktober 2004.

<http://www.dekamer.be/flub/pdf/51/0455>, 28 maart 2005.

www.drugsinbeweging.be, 19 januari 2005.

<http://www.fedpol.be/police/fedpol/statistiek/reports/nl/Notas/methodologische%20nota%20pcs.pdf>, 28 maart 2005, 4.

<http://www.greetvangool.be>, 28 maart 2005.

<http://home.tiscali.be/spelen/organisatie.html>, 4 april 2005.

<http://www.kindinnood.org/indexNL.htm>, 28 maart 2005.

<http://www.klj.be>, 5 oktober 2004.

<http://www.ksj.org>, 5 oktober 2004.

http://statbel.fgov.be/figures/d364_nl.asp#1, 7 mei 2005.

<http://www.uitdemarge.be>, 13 november 2004.

www.vad.be, 19 januari 2005.

<http://www.vvksm.be/kos/cursus.asp>, 5 oktober 2004.

http://www.visier.be/pdfs/projecten_GSB/Pleinanimatieproject.doc, 28 februari 2005.

www.wvc.vlaanderen.be/jeugdbeleid/regelgeving/jeugdverenigingen_en_jongeren/documenten/criteria_attesten.doc, 3 februari 2005.

wetgeving

Gerechtigd Wetboek, 10 oktober 1967, *B.S.*, 31 oktober 1967.

Strafwetboek, 8 juni 1867, *B.S.* 9 juni 1867.

Wetboek van strafvordering, 17 november 1808, *B.S.*, 27 november 1808.

Decreet 9 juni 1993 houdende subsidiëring van gemeenstebesturen en de Vlaamse Gemeenschapscommissie inzake het voeren van een jeugdwerkbeleid, *B.S.* 19 augustus 1993.

Decreet 23 maart 1994 betreffende georganiseerd vrijwilligerswerk, *B.S.* 19 mei 1994.

Decreet 29 maart 2002 op het Vlaamse jeugdbeleid, *B.S.*, 14 juni 2002.

Decreet 14 februari 2003 houdende de ondersteuning en de stimulering van het gemeentelijk, intergemeentelijk en provinciaal jeugdwerkbeleid, *B.S.* 24 maart 2003.

Wet 12 april 1965 betreffende de bescherming van het loon der werknemers, *B.S.* 30 april 1965.

Wet 3 juli 1978 betreffende de arbeidsovereenkomsten, *B.S.*, 22 augustus 1978.

Wet 8 december 1992 ter bescherming van de persoonlijke levenssfeer ten opzichte van de verwerking van persoonsgegevens, *B.S.*, 18 maart 1993.

Wet 4 augustus 1996 betreffende het welzijn van de werknemers bij de uitvoering van hun werk, *B.S.* 18 september 1996.

Ministeriële richtlijn, 16 mei 2003, *B.S.*, 2 juni 2003.

Voorstel van wet betreffende de rechten van vrijwilligers, *Parl. St.*, Kamer, 2004-05, nr. 455/1, 19 november 2003.

Wetsvoorstel tot wijziging van de wet van 24 februari 1921 betreffende het verhandelen van gifstoffen, slaapmiddelen en verdovende middelen, ontsmettingsstoffen en antiseptica, *Parl. St.*, Kamer, 2004-05, nr. 1600/1, 9 februari 2005.

films

Coninckx, S., *Daens*, Universal, 1992.

spreekbeurten, lezingen, colleges

Hutsebaut, F., College deontologische aspecten van de criminologische praktijk, Leuven, College De Valk, 2 maart 2005 en 20 april 2005.

Vervaeke, G., College gerechtelijke geestelijke gezondheidszorgm Leuven, College De Valk, 9 oktober 2003.

Bijlagen

bijlage 1: vragenlijst vrijwillige animatoren

1. algemeen

Sinds wanneer ben je animator?

Bij welke organisatie?

Kan je kort de visie van die organisatie schetsen?

Met welke doelgroepen heb je allemaal gewerkt?

Welke opleiding heb je gekregen om animator te worden?

Werd er tijdens je opleiding aandacht besteed aan moeilijke situaties waar je voor kan komen staan?

Werd je tijdens je opleiding gewezen op je rechten en plichten als animator?

2. relatie kind- animator

Wat is volgens u de gewenste relatie tussen een kind en zijn animator (vriend, gelijke, toezichter, opvoeder,...)?

Naar wat voor soort relatie moet worden gestreefd?

Wat is voor u de gewenste manier van omgang tussen beide? (~respect)

3. omgaan met vertrouwelijke informatie

Vertellen kinderen u wel eens “geheimen”?

Zo ja, over wat voor soort zaken gaat dat dan, kan u daar iets meer over vertellen?

Wat verstaat u onder “vertrouwelijke informatie”?

Laat ons stellen dat wij er onder verstaan: informatie waarvan men liever niet heeft dat ze publiek wordt gemaakt. Het kan daarbij gaan om: misbruik (fysisch, psychisch, seksueel), zelfmoordneiging, druggebruik, vandalisme, ...

*Is het wel eens gebeurd dat een kind u **vertrouwelijke informatie** meedeelde?

Zo ja, waarover ging het dan?

-hoe reageerde u daar toen op?

-op korte termijn

-op lange termijn

Zo neen, kan u zich voorstellen wat u zou doen als het gebeurde?

Zou u in uw reactie een onderscheid maken tussen verschillende vormen van vertrouwelijke informatie (fysisch/ psychisch/ seksueel misbruik, zelfmoordneiging, druggebruik, vandalisme,...)?

*Is het al eens gebeurd dat de jongeren **drugs** gebruikten tijdens uw activiteit?

Zo ja, -om wat voor soort drugs ging het dan?

-hoe reageerde u daar toen op?

-op korte termijn?

-op lange termijn?

Zo neen, stel dat het zou gebeuren én je zou hen betrappen, hoe zou je reageren?

Zou je al dan niet anders reageren naargelang het soort drugs?

Welke mate van druggebruik moet nodig zijn opdat u de hulpverlening of politie zou inschakelen?

*Zag u de jongeren al eens “**vandalisme**” plegen tijdens een activiteit?

Vandalisme kan bijvoorbeeld zijn: het afsjotten van een autospiegel, het inslaan van een ruit, maar net zo goed het smijten van een bierglas, het moedwillig kapotmaken van banken/ stoelen, het bekladden van de muren van het lokaal,...

Stel dat u iets dergelijks zag, zou u de politie op de hoogte brengen?

Maakt u bij de beslissing dit al dan niet te doen de afweging of dit uw vertrouwensrelatie met de jongere in kwestie in gevaar zou kunnen brengen?

*Is het al eens gebeurd dat een kind u vertelde dat het werd **misbruikt**?

Zo ja, hoe reageerde u hier toen op?

-op korte termijn

-op lange termijn

Zo neen, kan u zich voorstellen wat u zou doen moest het wel gebeuren?

Hoe ernstig moet het zijn vooraleer u hiermee naar politie of hulpverlening zou stappen?

Als u naar hulpverlening zou stappen, naar waar dan?

*Is het al eens gebeurd dat een kind u vertelde dat het **zelfmoordplannen** had?

Zo ja, hoe reageerde u daarop?

-op korte termijn

-op lange termijn

Zo neen, kan u zich voorstellen hoe u erop zou reageren?

Hoe ernstig moet de situatie zijn vooraleer u hulpverlening of politie zou inlichten?

Hartelijk dank voor uw medewerking

bijlage 2: vragenlijst professionele animatoren u

1. algemeen

Sinds wanneer werkt u als pleinanimateur?

Op welke pleinen werkt u?

2. relatie kind- animateur

Wat is volgens u de gewenste relatie tussen een kind en zijn animateur? (vriend, gelijke, toezichter, opvoeder, ...)

Wat is volgens u de gewenste manier van omgang?

Naar wat voor soort relatie moet worden gestreefd?

3. omgaan met vertrouwelijke informatie

Vertellen kinderen u wel eens 'geheimen'?

Over wat voor soort zaken gaat dat dan?

Wilt u daar iets meer over vertellen?

4. omgaan met vandalisme

Bent u tijdens een activiteit al eens getuige geweest van een misdrijf? (vb. insjotten van een ruit, spiegel afbreken, ...)

Zo ja, hoe heeft u daar toen op gereageerd?

-op korte termijn

-op lange termijn

Zo neen, kan u zich voorstellen hoe u erop zou reageren?

Wat kan u als animateur doen tegen geweld dat gebruikt wordt door de jongeren?

-op korte termijn?

-op lange termijn?

Hoe ernstig moet het geweld zijn opdat u de politie zou waarschuwen of hun hulp zou inroepen?

Als u jongeren vandalisme ziet plegen, wat doet u dan?

Zou u de politie op de hoogte brengen?

Zo ja, maakt u dan de afweging dat dit de vertrouwensrelatie met de jongere in het gedrang kan brengen?

5. omgaan met drugs

Gebeurt het wel eens dat u jongeren een joint ziet roken tijdens de activiteit?

Zo ja, hoe reageert u daar dan op?

Zo neen, hoe zou u erop reageren als u het zag gebeuren?

Maakt u in uw reactie een onderscheid tussen verschillende soorten drugs?

Denkt u dat u als pleinanimateur een rol kan spelen in de preventie of het signaleren van druggebruik of drugproblemen bij jongeren?

Welke mate van druggebruik moet nodig zijn opdat u de hulpverlening of de politie zou inschakelen?

Zet het besef dat u door het te signaleren de vertrouwensrelatie tussen u en de jongeren op het spel zet een rem op uw neiging tot doorverwijzen?

6. omgaan met mishandeling

Is het wel eens gebeurd dat een kind u vertelde dat het werd misbruikt?

Zo ja, hoe reageerde u daar toen op?

-op korte termijn
-op lange termijn
Zo neen, kan u zich voorstellen wat u zou doen als het gebeurde?

Hartelijk dank voor uw medewerking!